

**Biuletyn Stacji Badawczej w Czempiniu Nr 6
2010**

**Budny M., Kamieniarz R., Kolanoś B.,
Mąka H., Panek M.**

**S Y T U A C J A   Z W I E R Z A T   Ł O W N Y C H
W   P O L S C E
W   L A T A C H   2 0 0 8 – 2 0 0 9
(W Y N I K I   M O N I T O R I N G U)**

Recenzja: Prof. dr hab. Andrzej Kryński

© Stacja Badawcza – OHZ PZŁ w Czempiniu
ul. Sokolnicza 12
64-020 Czempin
e-mail: sb.czempin@pzlow.pl

ISSN 1230-2554

Druk: S&S Poligrafia, ul. Sikorskiego 39, 63-100 Śrem

Spis treści

1. Wstęp.....	5
2. Materiały	6
3. Sytuacja ważniejszych gatunków zwierząt łownych	8
3.1. Łoś.....	8
3.2. Jeleń	11
3.3. Daniel.....	15
3.4. Sarna	19
3.5. Dzik.....	23
3.6. Lis	26
3.7. Inne drapieżniki	29
3.8. Zając.....	30
3.9. Bażant	32
3.10. Kuropatwa.....	35
3. 11. Dzikie gęsi	39
3. 12. Dzikie kaczki	41
4. Tabelaryczne zestawienia danych o zwierzynie z rocznych planów łowieckich	43

1. WSTĘP

Celem monitoringu zwierząt łownych, prowadzonego od początku lat 90. ubiegłego wieku przez Polski Związek Łowiecki, a koordynowanego przez Stację Badawczą PZŁ w Czempiniu, jest uzyskiwanie i rozpowszechnianie informacji o sytuacji zwierzyny oraz wynikach łowieckiego gospodarowania jej zasobami na terenie kraju. Informacje te powinny być podstawą dla prowadzenia działań ochronnych i eksploatacji populacji poszczególnych gatunków zwierząt łownych. Stąd ważnym założeniem programu monitoringu jest przekazywanie zgromadzonej wiedzy do osób oraz instytucji zajmujących się gospodarką łowiecką, a więc przede wszystkim do myśliwych i jednostek organizacyjnych PZŁ. Służą temu doraźne zestawienia i analizy danych, sprawozdania roczne, artykuły w czasopismach łowieckich i innych wydawnictwach oraz okresowe opracowania całościowe. Ostatnie omówienie wieloletnich wyników monitoringu, obejmujące lata 1991-2008, ukazało się w 2008 roku w postaci książki pt. „Zwierzęta łowne w Polsce na przełomie XX i XXI wieku”. W przyszłości powstaną zapewne kolejne podobne opracowania na temat krajowej sytuacji zwierzyny na przestrzeni lat. Niezbędne jest jednak także bieżące, czyli coroczne, rozpowszechnianie aktualnych wyników uzyskanych w ramach monitoringu. Do niedawna założenie to realizowane było poprzez niepublikowane, roczne sprawozdania, sporządzane w kilkudziesięciu egzemplarzach i przekazywane do Zarządu Głównego oraz poszczególnych Zarządów Okręgowych PZŁ. Od obecnego roku planujemy publikowanie opracowań na temat sytuacji zwierząt łownych po każdym sezonie łowieckim. Będą one wydawane w postaci kolejnych zeszytów Biuletynu Stacji Badawczej w Czempiniu, udostępnianego dla wszystkich zainteresowanych jednostek.

Niniejsze, pierwsze takie opracowanie zawiera informacje o sytuacji ważniejszych gatunków zwierząt łownych w Polsce w ostatnich latach, tj. analizę wyników polowań w sezonie łowieckim 2008/09, a dla większości z nich także ocenę stanów ich populacji w kraju w 2009 roku, na tle danych z lat poprzednich, zwykle z minionego dziesięciolecia.

2. MATERIAŁY

Podstawowym źródłem danych o przebiegu gospodarowania zwierzyną i jej sytuacji w kraju jest sprawozdawczość łowiecka, dawniej arkusze ŁOW-2, a ostatnio roczne plany łowieckie (RPŁ). Materiały te sporządzane są co roku w marcu, czyli na zakończenie danego sezonu łowieckiego, dla każdego z około 5 tys. obwodów łowieckich istniejących w kraju. Zawierają one między innymi informacje o wielkości pozyskania poszczególnych gatunków w mijającym sezonie, wysokości stwierdzonych upadków, liczbie osobników wsiedlonych do łowisk, stanach wiosennych dla większości gatunków oraz o planie pozyskania zwierzyny na sezon następny. Liczebność ssaków oraz osiadłych ptaków łownych szacowana jest przez myśliwych, zarządców obwodów oraz leśników, zwykle na podstawie całorocznych obserwacji, czasami uzupełnianych metodycznymi liczeniami. Od szeregu lat kopie wymienionych powyżej dokumentów gromadzone są w Stacji w Czempiniu, a zawarte w nich informacje przetwarzane są do postaci komputerowej bazy danych i następnie analizowane. Każdego roku komplet tych dokumentów przekazywany jest, za pośrednictwem Zarządów Okręgowych PZŁ, ze wszystkich obwodów dzierżawionych przez koła łowieckie, czyli z około 93% obwodów istniejących w kraju. Stacja dysponuje takimi materiałami począwszy od sezonu 1981/82. Od kilku lat pozyskiwane są także kopie rocznych planów łowieckich z większością obwodów wyłączonych z dzierżawy, czyli wchodzących w skład ośrodków hodowli zwierzyny zarządzanych przez różne instytucje, głównie nadleśnictwa Lasów Państwowych.

Drugim źródłem danych o sytuacji ważniejszych gatunków występujących w krajobrazie rolniczym, czyli sarny, lisa, zająca oraz kuropatwy, są liczenia i obserwacje prowadzone w wybranych terenach monitoringu. Materiały zbierane tam każdego roku pozwalają na ocenę wiosennego zagęszczenia wymienionych gatunków, a w przypadku niektórych z nich (sarna, kuropatwa), także struktury populacji i wyników rozrodu. Terenami monitoringu zostały wszystkie polne lub polno-leśne Ośrodki Hodowli Zwierzyny PZŁ, oraz obwody kół łowieckich, wybrane w każdym okręgu. Sieć terenów monitoringu składa się zatem z kilkudziesięciu jednostek położonych w różnych rejonach kraju, chociaż niestety, tylko część z nich dostarcza corocznie komplet odpowiednich materiałów.

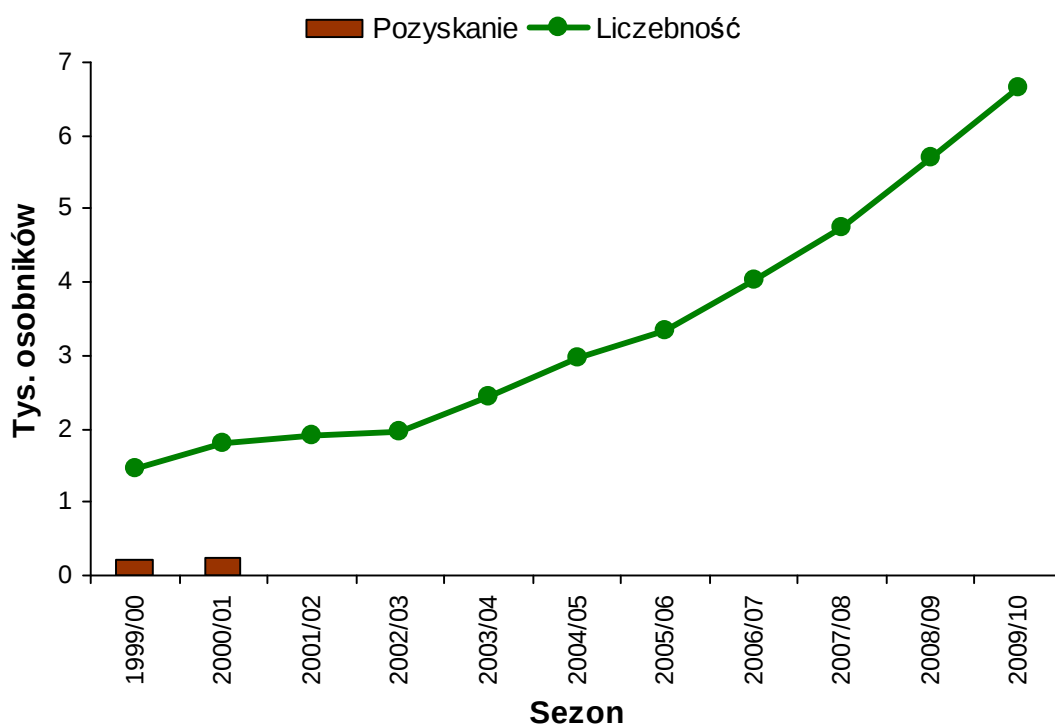
Poniższe omówienie sytuacji poszczególnych gatunków opiera się przede wszystkim na sprawozdawczości dla obwodów dzierżawionych przez koła łowieckie. Zatem niemal wszystkie podawane liczby, a także dane prezentowane na wykresach i mapach, pochodzą z tych obwodów, czyli z 93% krajowych łowisk (z reguły nie było to już w dalszych rozdziałach podkreślane). Tylko w kilku przypadkach przytoczone zostały także informacje dotyczące ośrodków hodowli zwierzyny, co jednak zostało w tekście wyraźnie zaznaczone. Takie przypadki miały miejsce w sytuacjach, kiedy znacząca część krajowej populacji danego gatunku występuje w ośrodkach hodowli zwierzyny, lub też łowiska te mają nieproporcjonalnie wysoki udział w pozyskaniu, odłowach lub zasiedleniach (łoś, daniel, zając, bażant).

W końcowej części zeszytu znajdują się tabelaryczne zestawienia danych sprawozdawczości łowieckiej (z obwodów dzierżawionych) o pozyskaniu wszystkich zwierząt łownych oraz o szacunkowej liczebności ważniejszych gatunków. Prezentowane są dane krajowe na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia oraz zestawienia dla poszczególnych okręgów PZŁ w sezonie 2008/09 i wiosną 2009 roku. Informacje o liczebności i pozyskaniu ważniejszych gatunków zwierzyny w skali województw publikowane są corocznie przez Główny Urząd Statystyczny w wydawnictwie „Leśnictwo”, dostępnym również na stronie internetowej tej instytucji

3. SYTUACJA WAŻNIEJSZYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT ŁOWNYCH

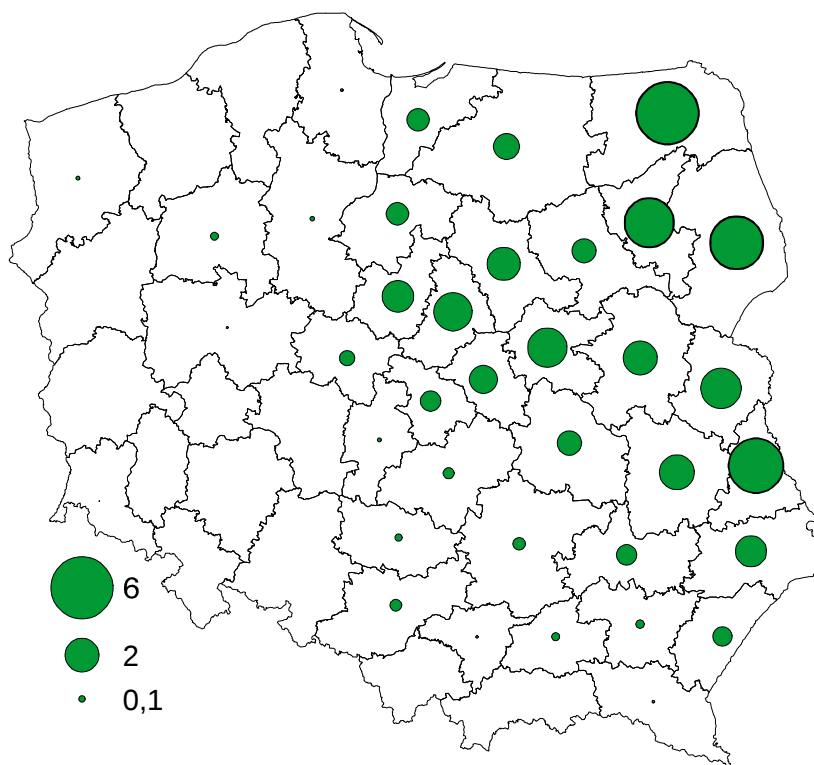
3.1. ŁOŚ

Wiosną 2009 roku w obwodach dzierzawionych przez koła łowieckie zinwentaryzowano 6,6 tys. łosi. Porównując z rokiem poprzednim ich liczebność zwiększyła się o 0,9 tys. osobników, czyli odnotowano wzrost na podobnym poziomie jak w sezonie 2008/09 (Rys. 1). Zgodnie z przewidywaniami, wprowadzone w 2001 roku „moratorium” na odstrzał łosi w Polsce, spowodowało wzrost liczebności tego gatunku w wielu regionach kraju. Jak wynika z informacji zawartych w RPŁ, w ostatnim sezonie odnotowano 96 sztuk ubytków tego gatunku. Stanowi to około 1% całej populacji szacowanej w planowaniu łowieckim. W większości były to prawdopodobnie upadki na skutek wypadków komunikacyjnych oraz kłusownictwa. Najwięcej odnotowano ich w okręgu warszawskim (22 sztuki), suwalskim (9 sztuk) oraz włocławskim i chełmskim (po 7 sztuk).

Rys. 1. Liczebność i pozyskanie łosi w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

Według danych dotyczących tego gatunku, uwzględniających stan wiosną 2009 roku, najwięcej łosi występowało w rejonie północno-wschodnim kraju tj. w okręgach: suwalskim – 1,2 tys., białostockim – 1,2 tys., olsztyńskim – 0,5 tys. oraz w chełmskim i łomżyńskim – 0,4 tys. osobników. Biorąc pod uwagę lesistość poszczególnych okręgów, zagęszczenie na 1000 ha powierzchni leśnej wynosiło odpowiednio: suwalski – 6,0, chełmski – 4,8, białostocki – 4,4, łomżyński – 3,9 osobników (Rys. 2). Jest to więc zagęszczenie pozwalające na właściwe gospodarowanie populacją gatunku w myśl „Zasad selekcji osobniczej i populacyjnej zwierząt łownych”. Należy ponadto nadmienić, iż wielkość sugerowana w zasadach odnosi się do około 5 osobników na 1000 ha powierzchni leśnej i bagiennej obwodu.

Rys. 2. Zagęszczeni łosi w okręgach łowieckich w 2009 roku (osobniki na 1000 ha powierzchni leśnej).

Deklarowana liczebność łosi we wcześniej wspomnianych pięciu okręgach stanowiła 50% łosi inwentaryzowanych w kraju. Ponadto dość licznie występowały one w okręgu siedleckim – 0,4 tys., białkopodlaskim – 0,3 tys. i lubelskim – 0,2 tys. osobników. W dziewięciu okręgach stwierdzono występowanie pomiędzy 100-200 łosi, natomiast w pozostałych odnotowano ich liczebność na poziomie nieprzekraczającym 100 osobników w okręgu. W trzynastu okręgach łosie w 2009 roku nie występowały.

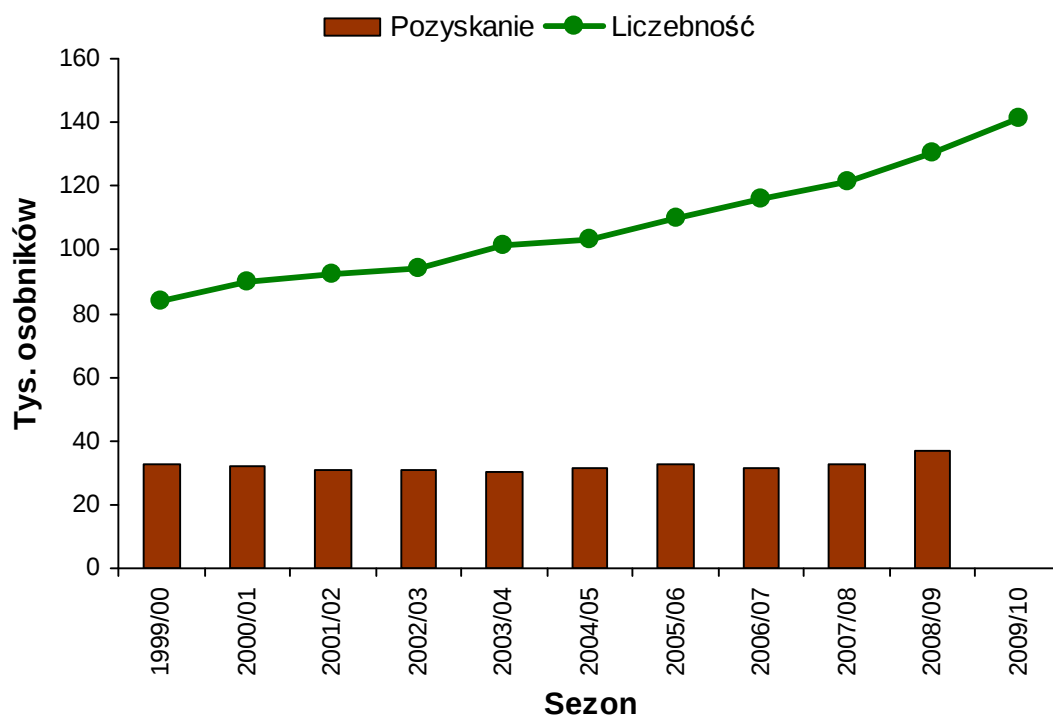
Struktura płciowa zinwentaryzowanej populacji kształtowała się na poziomie 1:1,3 na korzyść osobników żeńskich. Mieściła się ona w granicy optymalnej, przyjętej dla tego gatunku (1:1,5). Większy udział samic skutkował dodatkowym wzrostem liczebności.

Wzrost populacji tego gatunku objawia się tendencją do wędrówek oraz zasiedlaniem nowych obwodów łowieckich. W 2000 roku łosie inwentaryzowano w 370 obwodach, co stanowiło odpowiednio 8% obwodów łowieckich. W 2009 roku zainwentaryzowano łosie w 884 obwodach, co stanowiło 19% ogólnej liczby obwodów w kraju. Wysoka liczebność tego gatunku w okręgu nie jest skorelowana z ilością obwodów w okręgach, gdzie wykazywana jest ich obecność. Jeżeli w przypadku okręgu suwalskiego i białostockiego wynosiło to odpowiednio 83% i 75% z ogólnej liczby obwodów w okręgu, to w przypadku np. okręgu olsztyńskiego było to 39%. Pozostałe dwa z pięciu okręgów wiodących w liczebności łosi tj. chełmski i łomżyński inwentaryzowały łosia odpowiednio w 69% oraz 44% obwodów łowieckich.

Jak wynika z przedstawionych danych, liczebność łosi, zagęszczenie oraz ekspansja na nowe tereny pozwala zastanowić się nad powrotem łosia do kalendarza polowań. Dotyczy to oczywiście wybranych obszarów, gdzie można mówić o gospodarowaniu populacją w większej skali na obszarze np. rejonów hodowlanych. (*M. Budny*)

3.2. JELEŃ

Jak wynika z zestawienia RPŁ liczba jeleni w obwodach dzierżawionych przez koła łowieckie w 2009 roku wynosiła 141 tys. osobników. Porównując z rokiem poprzednim odnotowaliśmy wzrost populacji o 11 tys. osobników, czyli o 8%. Utrzymywała się więc tendencja wzrostowa liczebności tego gatunku obserwowana od 1997 roku. Podobnie było w przypadku pozyskania, które porównując z sezonem 2007/08 wzrosło o 4,3 tys. sztuk. W minionym sezonie pozyskano w kraju 37,0 tys. sztuk, co oznacza dość wyraźny wzrost w porównaniu z sezonem poprzednim, bo o około 13% (Rys. 3). Największy

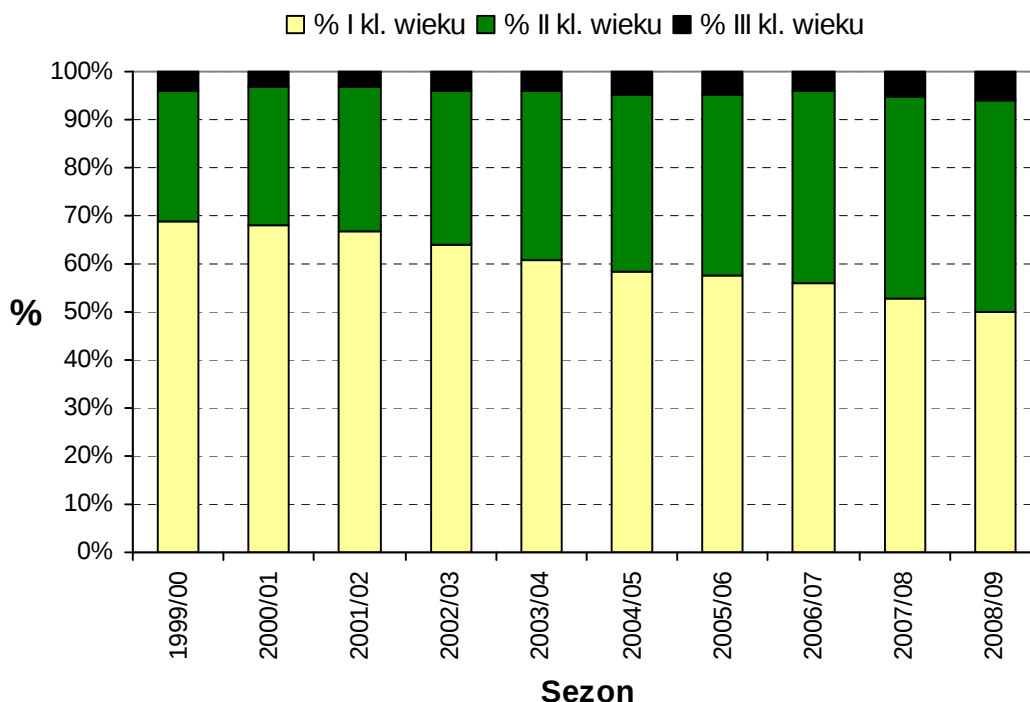

Rys. 3. Liczebność i pozyskanie jeleni w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

wzrost pozyskania odnotowano w okręgach: skierniewickim – 75%, łódzkim – 69% oraz lubelskim i płockim – 39%. Nie jest to jednak znacząca zmiana w odniesieniu do całości pozyskania jelenia w Polsce. W okręgach tych kształtowało się ono na poziomie nieprzekraczającym 30 sztuk (łódzki i skierniewicki) oraz płocki – 86 sztuk i lubelski – 131 sztuk. Można stwierdzić, że wzrost pozyskania w takim rozmiarze w okręgach, gdzie do tej pory pozyskanie było bardzo małe, świadczy o przyroście populacji,

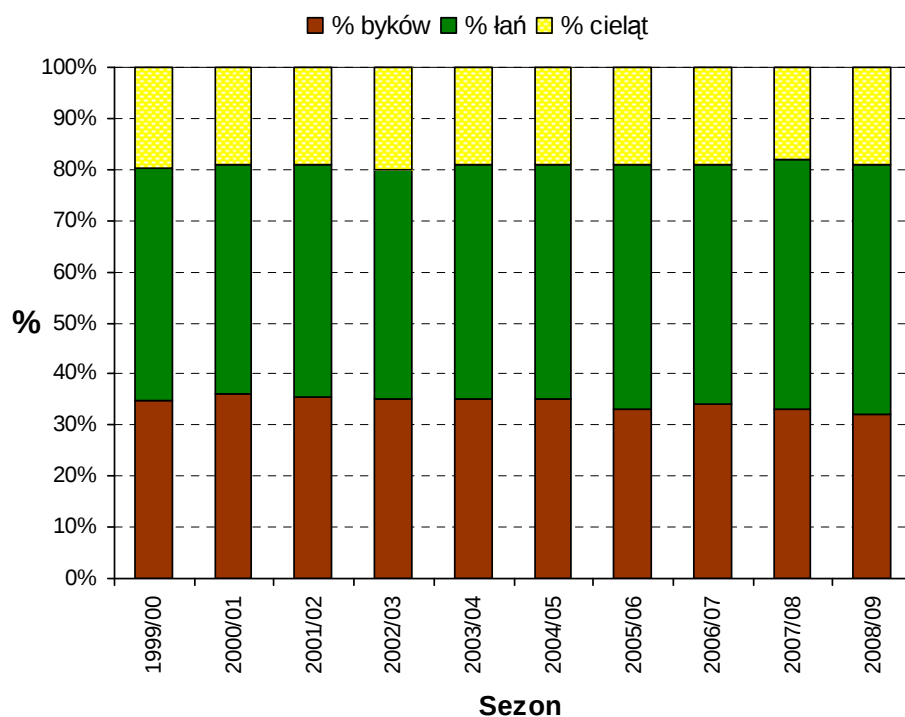
a prawdopodobnie także o jej rozprzestrzenianiu się na tereny do tej pory niezasiedlone.

W skali całego kraju plan odstrzału jeleni w sezonie 2008/09 zrealizowano na poziomie 89% w stosunku do zakładanego. W przypadku byków zrealizowano odstrzał 11,8 tys. sztuk i tak w klasie I – 5,9 tys., kl. II – 5,1 tys., kl. III – 0,8 tys. sztuk. Udział procentowy przedstawiono na Rys. 4.

Rys. 4. Struktura wiekowa byków jelenia pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

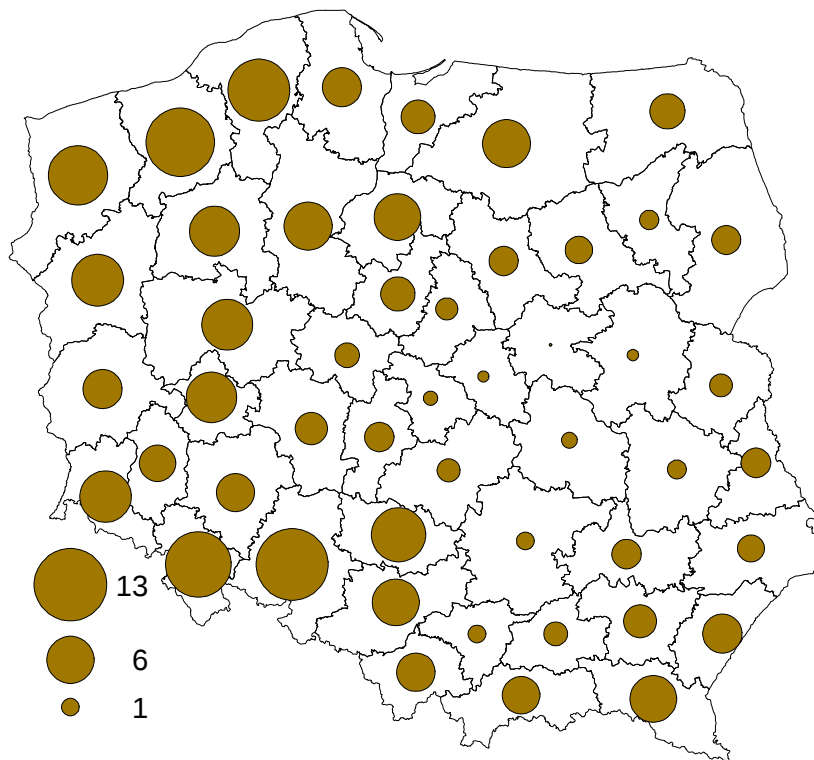
Jeśli chodzi o pozyskanie łań to wykonano je na poziomie 18,2 tys. sztuk a odstrzał cieląt zrealizowano w rozmiarze 7,0 tys. sztuk. Strukturę pozyskania przedstawiono na Rys. 5. Najwięcej jeleni pozyskano w okręgach: koszalińskim – 3,1 tys., słupskim – 2,8 tys., szczecińskim – 2,4 tys. oraz opolskim – 2,3 tys. sztuk. Ponadto, pozyskanie przekraczające 2 tys. sztuk wykazano w okręgach olsztyńskim i gorzowskim, natomiast w ośmiu okręgach od tysiąca do dwóch tysięcy sztuk. W sześciu okręgach pozyskanie nie przekraczało 100 sztuk. Jeśli chodzi o pozyskanie jeleni przypadające na 1000 ha lasu wówczas kształtowało się to następująco: okręg opolski – 12,8 , koszaliński – 11,7, wałbrzyski – 10,8, słupski – 9,8 sztuk (Rys. 6). W tych samych okręgach wykazano najwyższe zagęszczenie jeleni na 1000 ha lasu: wałbrzyski – 39, opolski – 38, koszaliński – 35, słupski – 32 osobniki. Stosunek płci wśród zinwentaryzowanych na sezon

Rys. 5. Struktura płciowo-wiekowa jeleni pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

2009/10 jeleni wynosił 1:1,4 na korzyść łań. Wśród byków 55% było w pierwszej klasie wieku, 36% w drugiej i 9% w trzeciej.

W minionym sezonie 2008/09 wykazano 1,9 tys. sztuk ubytków co stanowi 5% łącznej liczby pozyskanych jeleni w kraju. Należy przypuszczać, że

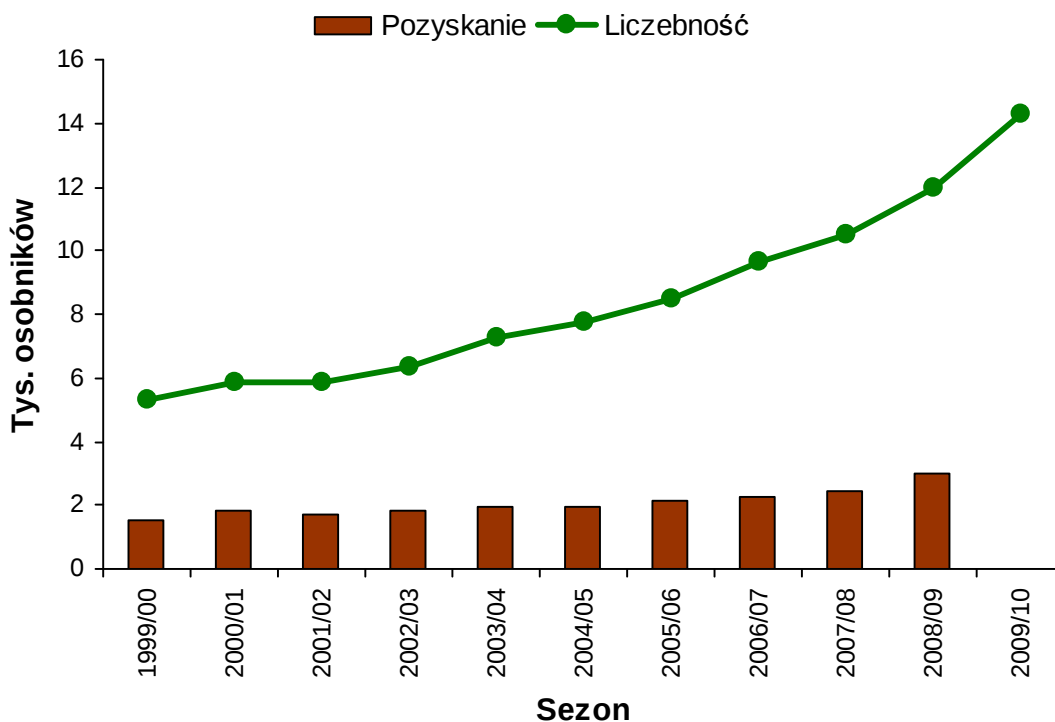
Rys. 6. Pozyskanie jeleni w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni leśnej).

większość upadków odnotowanych w rubryce „inne ubytki” dotyczyła wypadków komunikacyjnych, kłusownictwa oraz tam gdzie występuje, wpływ wilka na populację. Niestety są to tylko przypuszczenia, bowiem zestawienie RPŁ jest w tej kwestii zbyt ogólne i nie jest prowadzona szczegółowa statystyka.

Oprócz przytoczonej powyżej analizy należy wziąć pod uwagę liczebność i pozyskanie jeleni w obwodach wyłączonych z wydzierżawienia. Z danych dostarczonych do Stacji Badawczej PZŁ wynika, iż liczebność jeleni w tych obwodach w 2009 roku oceniono na poziomie 33 tys. osobników. Z tego byki stanowiły 39%, łanie 61%. Wśród byków 54% było w klasie I, w klasie II – 34% oraz w klasie III – 12%. (*M. Budny*)

3.3. DANIEL

Liczebność danieli na terenie obwodów kół łowieckich w 2009 roku szacowana była na 14,3 tys. osobników. Porównując z rokiem poprzednim nastąpił wzrost liczebności o 2,3 tys. osobników, co jest wzrostem o około 19% w stosunku do stanu z roku poprzedniego. Potwierdza to coroczny stały wzrost liczebności tego gatunku począwszy od sezonu 1997/98 do chwili obecnej (Rys. 7). Według danych w RPŁ struktura płci kształtowała się jak 1:1,3 na korzyść samic, czyli była zgodna z obowiązującą dla tego gatunku określoną w „Zasadach selekcji osobniczej i populacyjnej zwierząt łownych w Polsce”.

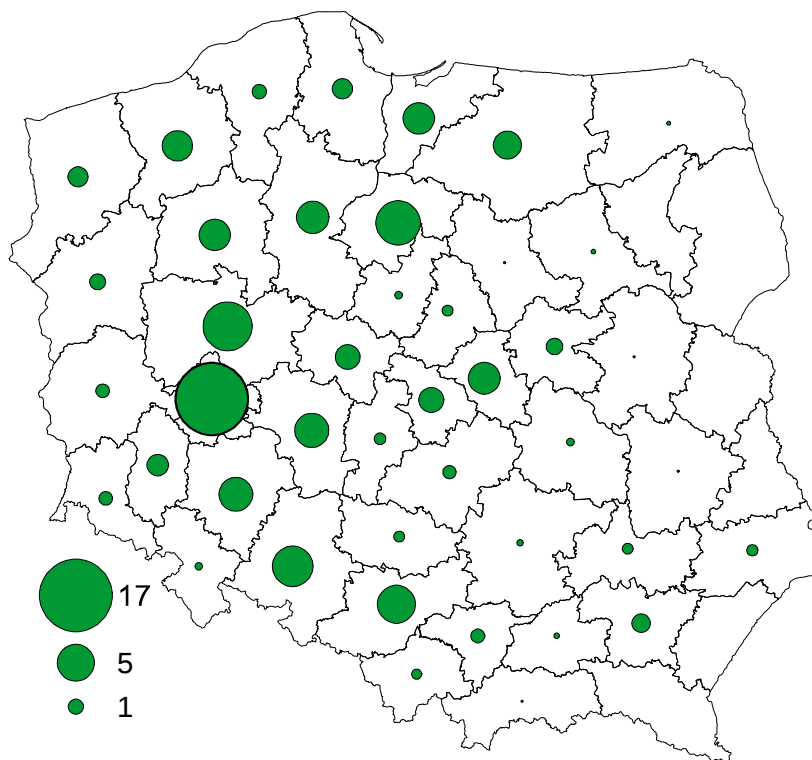

Rys. 7. Liczebność i pozyskanie danieli w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

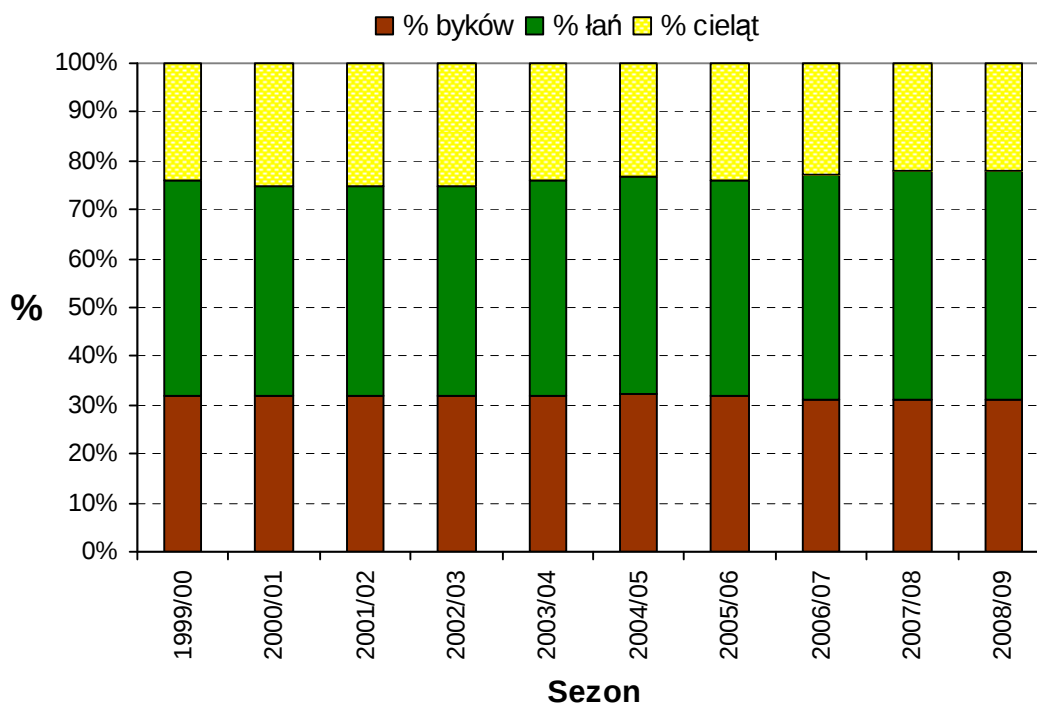
Analizując sytuację daniela w latach poprzednich, potwierdza się tendencja wzrostowa populacji wyrażona zwiększoną liczebnością i pozyskaniem, ale również liczbą i procentem obwodów w których gatunek ten występuje. W 2009 roku obecność danieli wykazywana była w 585 obwodach w kraju co stanowi 12% obwodów ogółem. Dla porównania w roku 2000 daniela wykazywano w 302 obwodach łowieckich w kraju, czyli w około 6%.

W przypadku zagęszczenia danieli, czyli liczby osobników przypadających na 1000 ha powierzchni leśnej sytuacja wygląda następująco

(Rys. 8). Największe zagęszczenie odnotowano w okręgach: leszczyńskim – 16,9, poznańskim – 8,3, toruńskim – 7,1, opolskim – 5,9, katowickim – 5,3.

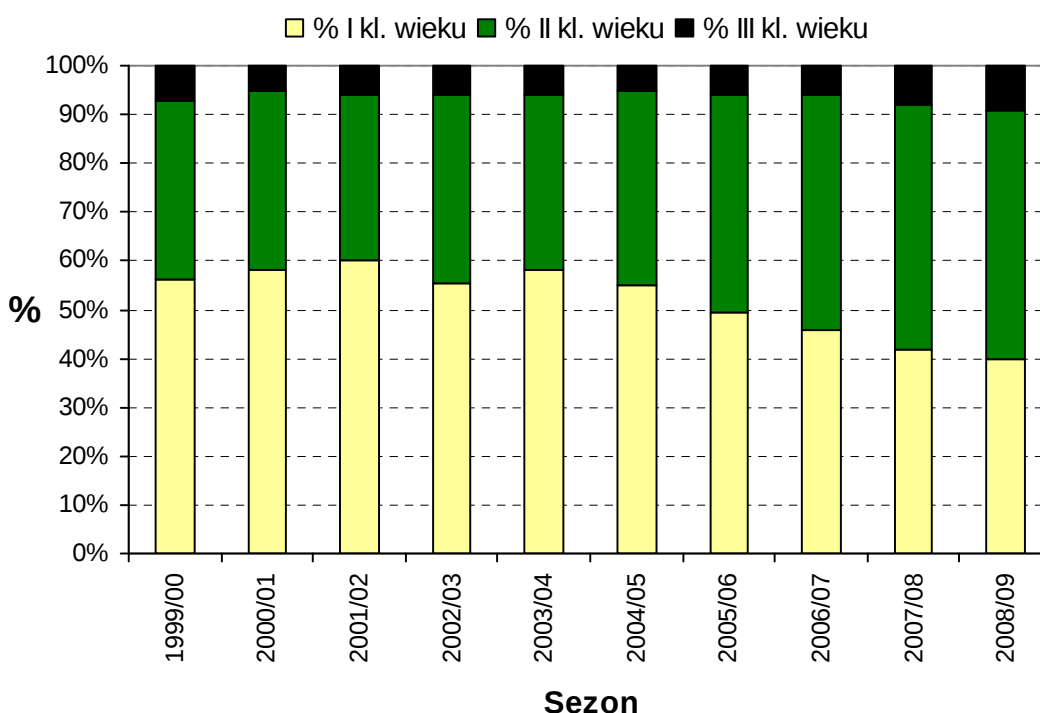

Rys. 8. Zagęszczenie danieli w okręgach łowieckich w 2009 roku (osobniki na 1000 ha powierzchni leśnej).

Rys. 9. Struktura płciowo-wiekowa danieli pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Pozyskanie danieli zrealizowano w 87% w stosunku do zakładanego na sezon 2008/09. Pozyskano łącznie blisko 3,0 tys. sztuk z czego byki stanowiły 31%, łanie 47% oraz cielęta 22% (Rys. 9). Porównując pozyskanie z sezonem wcześniejszym (2007/08) wzrosło ono o 540 sztuki, co powoduje zwiększenie pozyskania o 22% w stosunku do sezonu poprzedniego (Rys. 7). Wśród pozyskanych byków 40% było w klasie I, 51% w klasie II, 9% w klasie III (Rys. 10). Odnosząc te dane do lat wcześniejszych widzimy, że spadło pozyskanie w pierwszej klasie natomiast wzrastało w drugiej i nieznacznie w trzeciej.

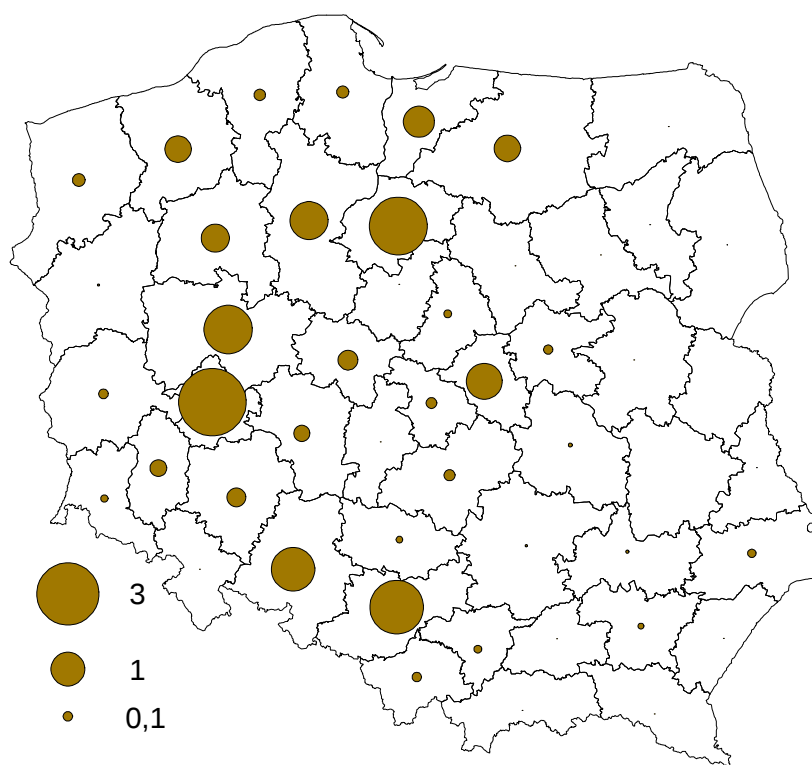

Rys. 10. Struktura wiekowa byków daniela pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Jeśli chodzi o pozyskanie danieli przypadające na 1000 ha powierzchni leśnej wówczas kształtuje się to: leszczyński – 3,5, toruński – 2,6 , katowicki – 2,3, poznański 1,9, opolski – 1,6 sztuk (Rys. 11).

Sumarycznie najwięcej danieli pozyskano w okręgach: poznańskim – 446, katowickim – 395, bydgoskim – 319, opolskim – 284, oraz w toruńskim – 258 sztuk. Stanowi to 57% pozyskania tego gatunku w kraju.

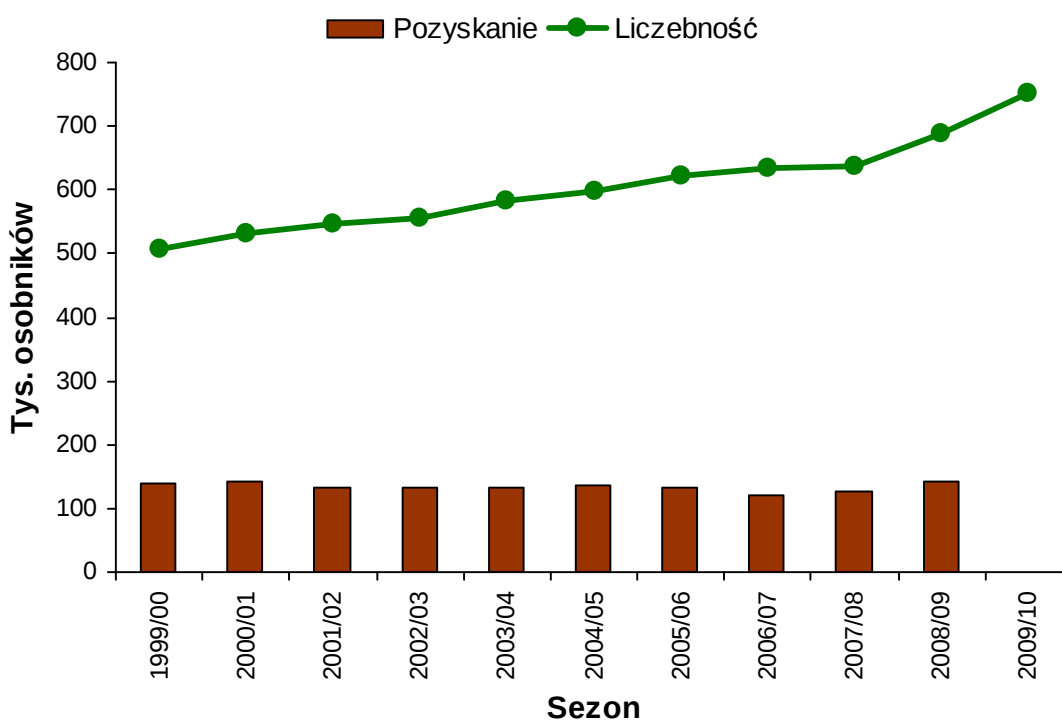
Znacząca część krajowej populacji daniela występuje w ośrodkach hodowli zwierzyny, gdzie wiosną 2009 roku stwierdzono około 6,7 tys. osobników (32% populacji w kraju). Pozyskanie w sezonie 2008/09 wynosiło tam 1,5 tys. sztuk. (M. Budny)

Rys. 11. Pozyskanie danieli w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni leśnej).

3.4. SARNA

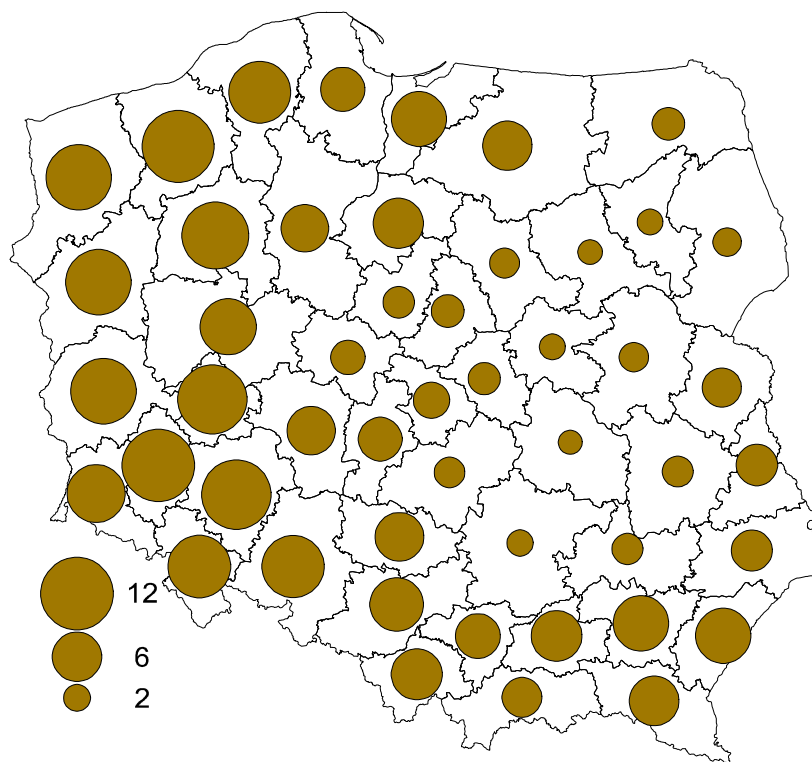
Pozyskanie saren w kraju w sezonie łowieckim 2008/09 wynosiło 143 tys. sztuk, czyli o 13% więcej niż rok wcześniej, ale równocześnie było podobne do zarejestrowanego w sezonie 2000/01 (142 tys.). Brak wyraźnych trendów a jedynie niewielkie zmiany pozyskania saren w Polsce w ostatniej dekadzie (Rys. 12), wskazują na stabilizację populacji tego gatunku. Wniosek ten jest adekwatny zwłaszcza w odniesieniu do okręgów zachodniej Polski, w których odstrzał saren od wielu lat utrzymuje się na wysokim poziomie a w ostatnim sezonie wynosił od 6 do 12 sztuk z 1000 ha lasów i pól (Rys. 13). W łowiskach centrum kraju, gdzie pozyskanie w minionej dekadzie a także wcześniej było wyraźnie niższe (ostatnio wahało się od 1,5 do 6 sztuk z 1000 ha), wzrost odstrzału w omawianym sezonie był większy – rzędu 20-30%. Ponieważ równocześnie były to tereny o najniższym zagęszczeniu saren, poprawa sytuacji w ich obrębie nie mogła istotnie rzutować na dynamikę populacji w skali kraju.

Rys. 12. Liczebność i pozyskanie saren w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

Wiosenną liczebność saren w obwodach kół łowieckich oszacowano wiosną 2009 roku na 752 tys. osobników. Bardzo licznie – zagęszczenie od 42 do 60 osobników na 1000 ha lasów i pól, występowały one w większości okręgów zachodniej Polski. W kolejności od najwyższych stanów były to okręgi: legnicki, wrocławski, gorzowski, wałbrzyski, leszczyński, koszaliński,

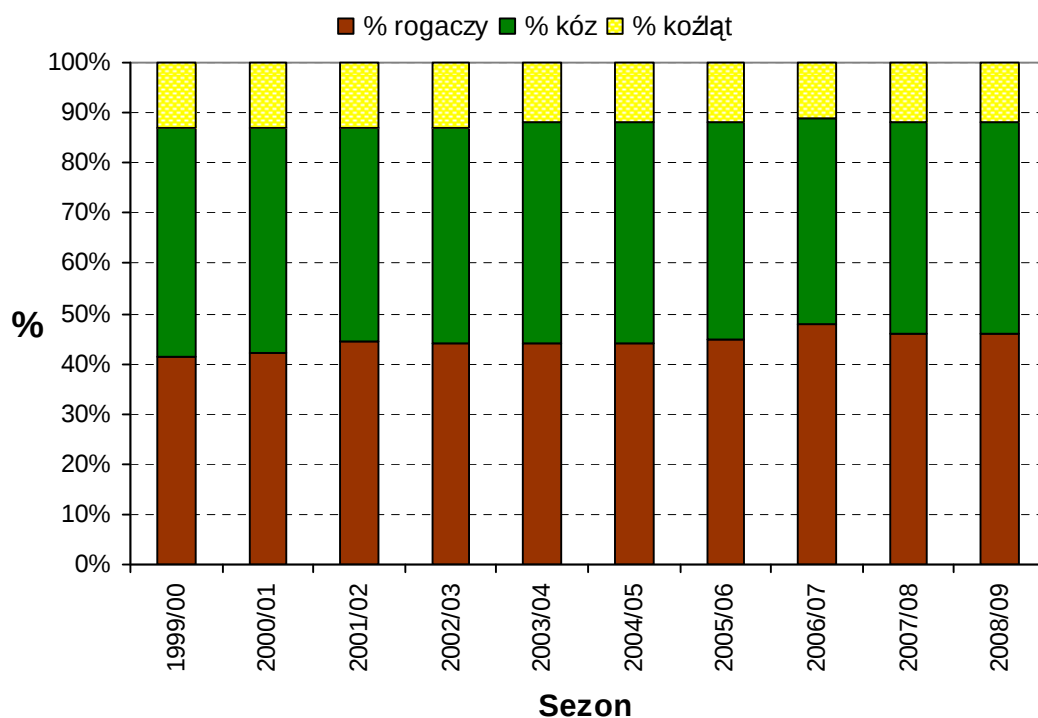
pilski, szczeciński, jeleniogórski i słupski. Licznie – od 21 do 39 os./1000 ha, sarny zasiedlały pozostałe okręgi zachodniej Polski, a także niektóre leżące na południu i południowym-wschodzie kraju. Tylko sporadycznie zdarzało się to w centrum i na północnym-wschodzie kraju, bowiem w tych regionach dominowały najniższe zagęszczenia saren – od 13 do 18 os./1000 ha.

Rys. 13. Pozyskanie saren w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Niewielkie stany saren w części okręgów centralnej i wschodniej Polski wynikają z jednej strony z mniejszej lesistości tych terenów i związanych z tym niskich liczebności sarny leśnej. Z drugiej strony w tamtejszym krajobrazie rolniczym, w którym dominują rozdrobnione pola i często także rozproszona zabudowa wiejska, sarna polna nie znajduje dogodnych dla siebie warunków. Stąd występuje tam w niskich zagęszczeniach lub całkowicie brak tego ekotypu w wielu tamtejszych obwodach. Ponadto przyczyną niższych zagęszczeń omawianego gatunku w centralnej a często także we wschodniej Polsce, jest prawdopodobnie większa śmiertelność wskutek ostrzejszych warunków klimatycznych w okresie zimy, a lokalnie także presja dużych drapieżników i silne kłusownictwo. Największą proporcję tzw. innych ubytków w stosunku do pozyskania (powyżej 20%), wykazano w okręgu kieleckim oraz warszawskim. Wysokie straty – rzędu 15-20% pozyskania, były rejestrowane także w okręgach: bielskim, krakowskim, krośnieńskim, łódzkim, nowosądeckim,

piotrkowskim, plockim, radomskim i rzeszowskim. W skali kraju, poziom innych ubytków (blisko 9 tys.), stanowił natomiast tylko 6% pozyskania.

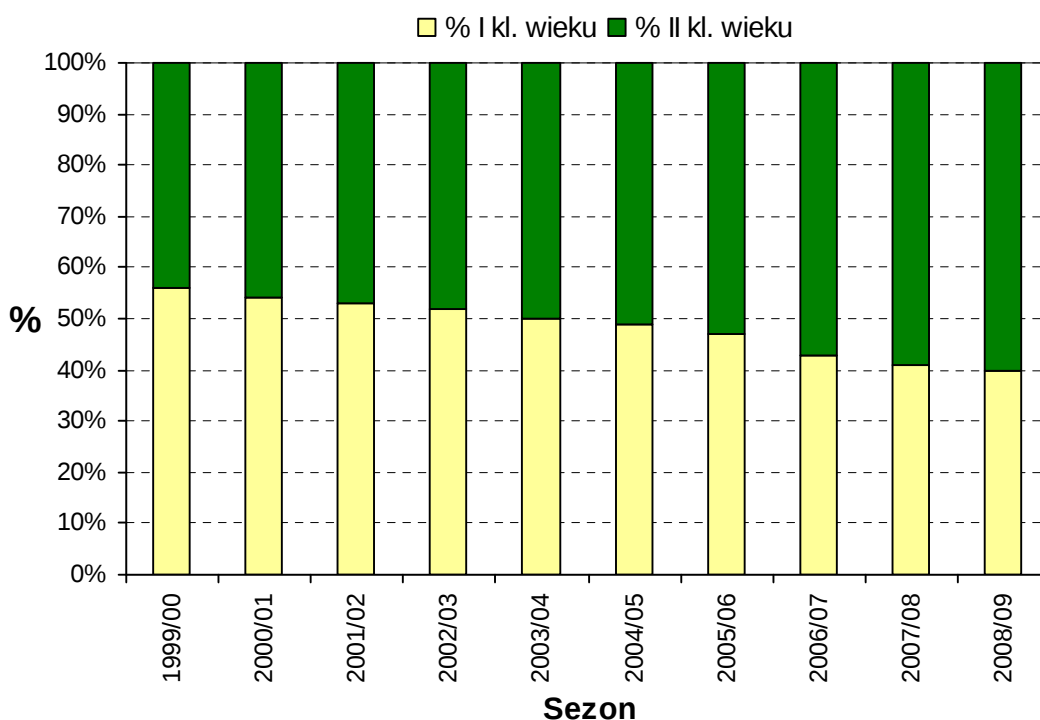

Rys. 14. Struktura płciowo-wiekowa saren pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Mimo wspomnianych wyżej problemów, liczebność saren, podobnie jak i omówione na wstępie pozyskanie, najszybciej wzrastały w centrum i na wschodzie kraju. Jeśli taka pozytywna tendencja utrzyma się w kolejnych latach, rozwój populacji sarny – zalecony w „Zasadach selekcji osobniczej i populacyjnej zwierząt łownych w Polsce”, ma szansę na realizację. Założono tam, iż zagęszczenie saren powinno wzrosnąć do poziomu 20-30 osobników na 1000 ha łowisk. Niestety dane o przyroście zrealizowanym w populacji sarny, które jesienią 2009 roku zebrano w terenach kontrolnych wskazują, iż lokalnie był on wyraźnie niższy od przeciętnego. To, w połączeniu ze stratami zimowymi, które podczas śnieżnej zimy 2009/10 prawdopodobnie będą znaczne, może spowodować zatrzymanie obserwowanych, pozytywnych trendów. Stąd warto pamiętać, że poprawa liczebności tego gatunku następuje szybciej, gdy zwiększamy odstrzał kozłat a równocześnie ograniczamy pozyskanie kóz. W ostatniej dekadzie udział kozłat w pozyskaniu utrzymywał się w skali kraju na poziomie 12-13% (Rys. 14). Podobna sytuacja występowała w poszczególnych okręgach. Tymczasem z korzyścią dla populacji mógłby on wzrosnąć do poziomu 20% łącznego pozyskania, co zalecono w wyżej

cytowanych „Zasadach...”. Taki udział młodzieży wśród strzelanych saren jest od wielu lat praktykowany w łowisku doświadczalnym w Czempiniu, gdzie towarzyszył temu najpierw wzrost zagęszczenia saren a ostatnio jego stabilizacja na wysokim poziomie.

Pozyskując koźłeta powinniśmy koncentrować się na odstrzale osobników żeńskich. Wówczas, mimo ograniczenia pozyskania kóz, struktura płci w populacji nie ulegnie znaczącemu zniekształceniu. Obecnie, wg danych z rocznych planów łowieckich, jest ona prawidłowa. W skali kraju przewaga samic jest niewielka – 1,3 kozy na jednego rogacza. Podobnie jest w poszczególnych okręgach – od 1,1 do 1,6 samic na jednego osobnika męskiego. Jednak w skali obwodu łowieckiego proporcja płci jest często, jak wskazują dane z terenów monitoringu, silniej zniekształcona.

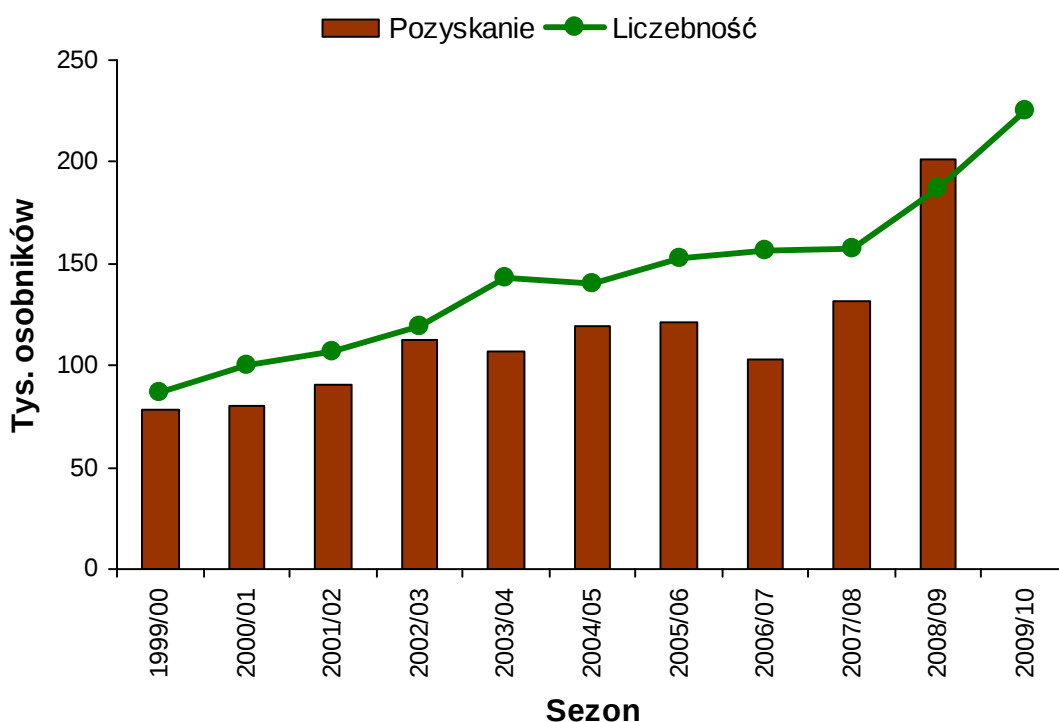

Rys. 15. Struktura wiekowa rogaczy pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Struktura pozyskania rogaczy w sezonie 2008/09, ale także w całej dekadzie, była zgodna z zasadami gospodarowania tym gatunkiem, w których zakłada się pozyskanie I klasy na poziomie do 50%, resztę przeznaczając na odstrzał w II klasie wieku. Analizując dane w układzie wieloletnim można zauważyć wyraźne dążenie do ograniczania eksploatacji I klasy wieku (Rys. 15). Wśród pozyskanych rogaczy, udział osobników w pierwszym i drugim porożu zmniejszył się z 56% w końcu XX wieku do 40% w omawianym sezonie. (R. Kamieniarz)

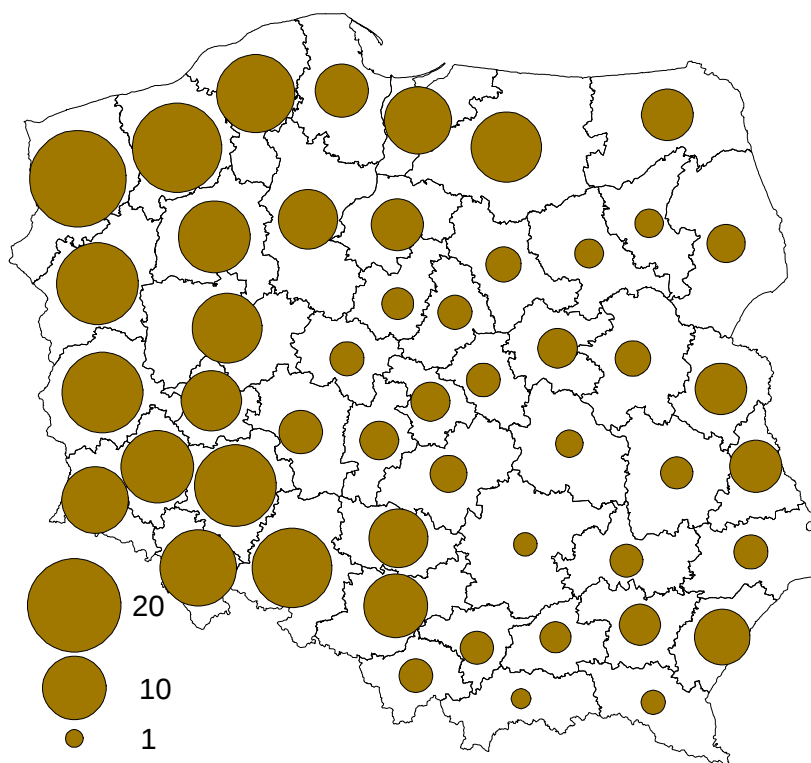
3.5. DZIK

Pozyskanie w sezonie 2008/09 było wyższe o 53% w porównaniu do sezonu wcześniejszego. Tym samym najwyższe w historii. Odstrzał dzików w obwodach dzierzawionych przez koła łowieckie w minionym roku osiągnął 201 tys. sztuk (Rys. 16). Zwiększenie pozyskania dzików wykazano w całym kraju. W czterech okręgach nastąpił wzrost pozyskania o ponad 100% (okręgi: bielski, lubelski, płocki, radomski).

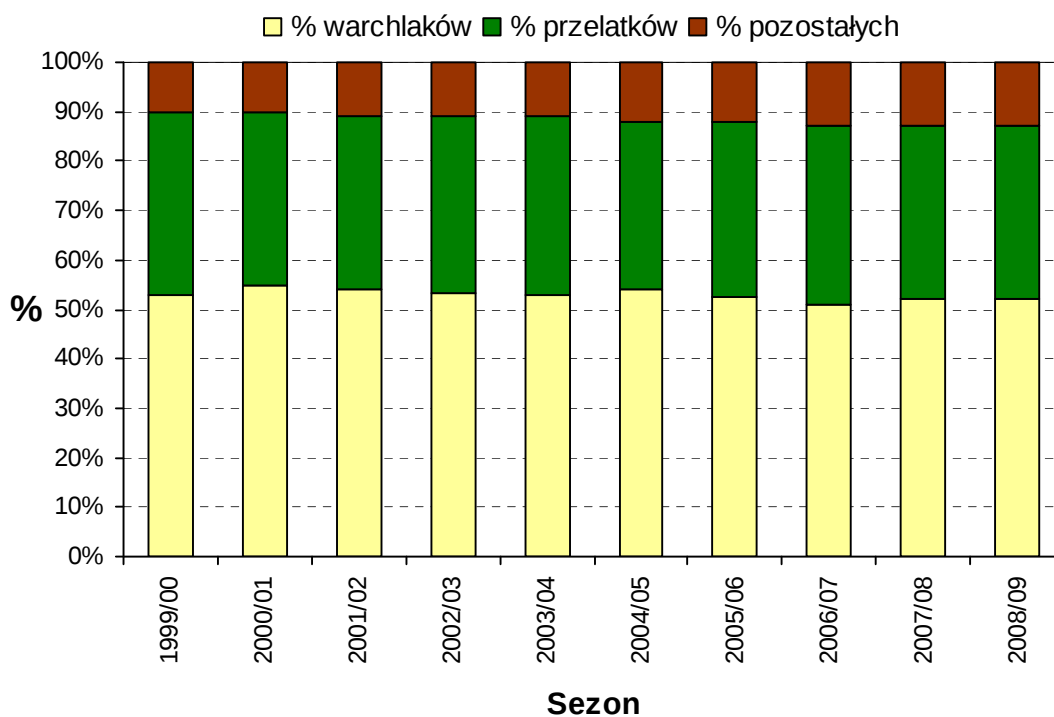

Rys. 16. Liczebność i pozyskanie dzików w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

Najwyższe pozyskanie tradycyjnie miało miejsce w północno-zachodniej Polsce i sięgało 15-21 sztuk z 1000 ha ogólnej powierzchni łowisk (Rys. 17). Miało ono miejsce w okręgach: szczecińskim, koszalińskim oraz gorzowskim. Wysokie pozyskanie 10-15 sztuk z 1000 ha miało miejsce w okręgach zachodniej polski tj: wrocławskim, zielonogórskim, opolskim, wałbrzyskim, legnickim, pilskim, poznańskim, jeleniogórskim a także w trzech okręgach północnej Polski – słupskim, olsztyńskim oraz elbląskim. W tychże 14 okręgach najwyższe było również zagęszczenie bo 10-20 dzików na 1000 ha powierzchni ogólnej.

Rys. 17. Pozyskanie dzików w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Rys. 18. Struktura wiekowa dzików pozyskanych w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Najniższe pozyskanie – poniżej 2 dzików na 1000 ha, miało miejsce w okręgach, które z racji charakteru siedliska są nieodpowiednie dla tego gatunku (mała lesistość lub teren górzysty) tj. w krośnieńskim, kieleckim oraz nowosądeckim. Zagęszczenie w tych okręgach wiosną 2009 roku wyniosło około 3 osobników na 1000 ha powierzchni ogólnej.

W sezonie 2008/09 pozyskano 52% warchlaków, 35% przelatków i 13% innych dzików – podobnie jak rok wcześniej (Rys. 18).

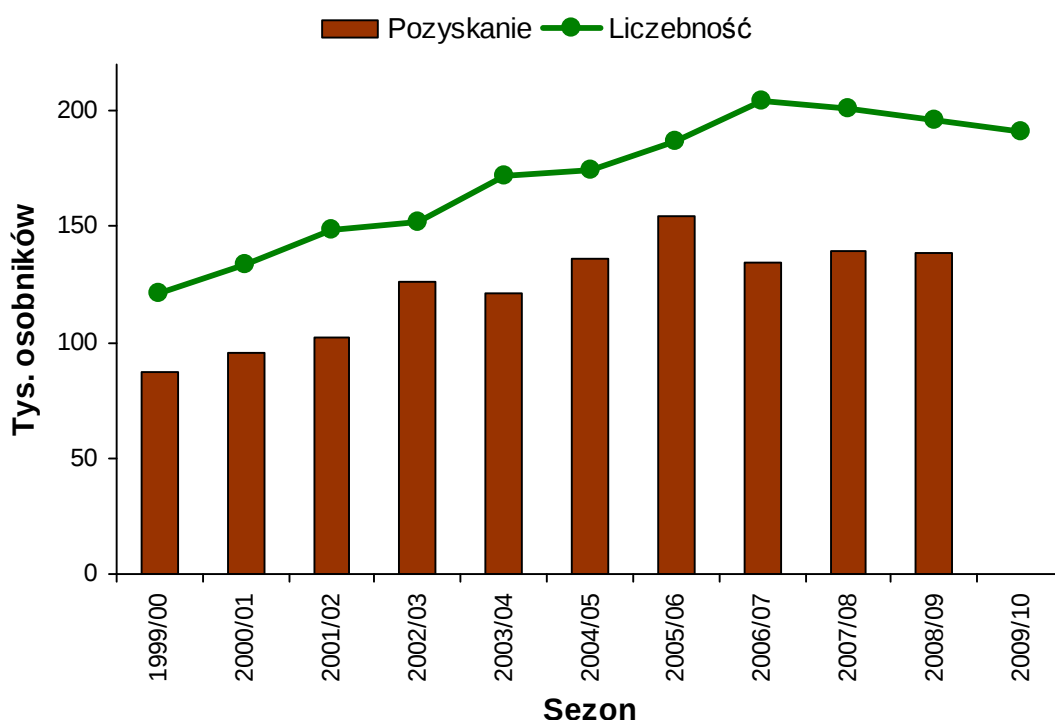
W ubiegłym sezonie poziom tzw. innych ubytków stanowił 0,7% wielkości odstrzału w całym kraju. Najwyższy był w okręgu krakowskim i wynosił 4,5% w stosunku do dokonanego odstrzału.

Wysokie stany i pozyskanie dzika, częste jego występowanie na terenach rolniczych, oraz wzrost szkód wyrządzanych w uprawach rolnych, spowodowały żywą debatę nad zmianą zasad gospodarowania populacjami dzika. W ostatnich latach pojawił się także inny problem – nieznany wcześniej i bagatelizowany, a mianowicie wkraczanie dzika na tereny zurbanizowane. Dzikie bytujące tam są nie tylko zagrożeniem dla ludzi – gdy zachowują się agresywnie, ale także są powodem licznych kolizji drogowych na terenie miast.

W celu zwiększenia odstrzału dzików oraz bardziej racjonalnego gospodarowania populacjami tegoż gatunku, w sezonie 2009/10 wydłużono okres polowań na dziki za wyjątkiem loch, o miesiąc marzec. Posunięcie to powinno wpłynąć na zmniejszenie wczesnowiosennych szkód w zasiewach zbóż oraz na ograniczenie tempa przyrostu populacji. *(B. Kolanoś)*

3.6. LIS

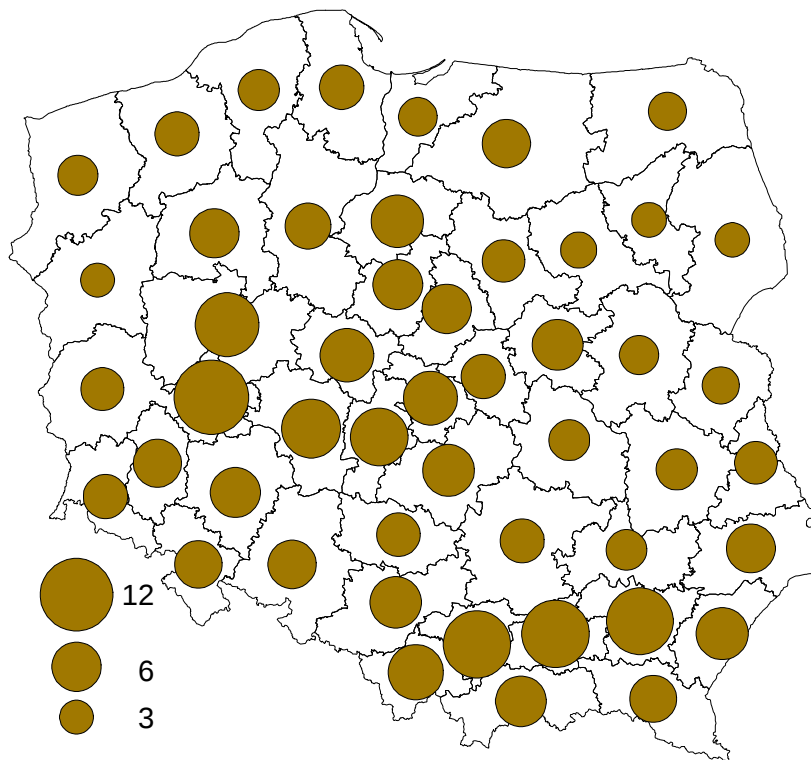
W latach 2007-2009 utrzymywał się nieznaczny spadek szacowanej liczebności tego gatunku w skali kraju, przy podobnym pozyskaniu sięgającym 140 tys. sztuk w sezonie 2007/08 oraz 139 tys. sztuk w sezonie 2008/09 (Rys. 19). Zaznacza się więc pozytywny trend do którego dążymy, chociaż jeszcze za wcześnie byłoby mówić o jego trwałości. W sezonie 2008/09 najwyższe pozyskanie lisów w przeliczeniu na 1000 ha powierzchni ogólnej (10-12 sztuk) miało miejsce w okręgu leszczyńskim oraz na południu – okręgi: krakowski, rzeszowski i tarnowski, natomiast najniższe (3-4 sztuki) w okręgach północno-wschodnich: białostockim, łomżyńskim i ostrołęckim (Rys. 20). W stosunku do sezonu poprzedniego, największy wzrost pozyskania nastąpił w okręgach przemyskim i wałbrzyskim (25%), natomiast spadek o 20-25% odnotowano w okręgach elbląskim, słupskim, toruńskim i wrocławskim.

Rys. 19. Liczebność i pozyskanie lisów w Polsce w sezonach 1999/00 - 2009/10.

Najwyższe zagęszczenie populacji (10-12 osobników na 1000 ha powierzchni ogólnej) w roku 2009 szacowano w okręgach: krakowskim, rzeszowskim, tarnowskim i zamojskim, co też odzwierciedliło się w pozyskaniu. Natomiast najniższe stany (5-6 os./1000 ha) wykazywano w okręgach:

siedleckim, łomżyńskim, sieradzkim i szczecińskim. Najbardziej znaczący wzrost szacowanej liczebności lisów, rzędu 15-20%, odnotowano w okręgu opolskim i wałbrzyskim, zaś spadek podobnej wielkości w okręgach: elbląskim, koszalińskim, płońskim, szczecińskim i toruńskim.

Rys. 20. Pozyskanie lisów w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Intensywność odstrzału lisów, rozumiana jako stosunek wysokości odstrzału do stanu populacji na początku sezonu łowieckiego, w skali kraju jest od lat za niska. W sezonie 2008/09 wynosiła ona 71%, przy pożądanej wielkości 100-150% stanów wiosennych. Dopiero wtedy można byłoby oczekiwać znaczącego spadku liczebności tego gatunku. Pod tym względem najlepiej wypadały okręgi: leszczyński, sieradzki, kaliski, poznański, tarnowski i krakowski (100-170%) zaś najslabiej suwalski, białostocki, śląski i gorzowski (około 40%).

Zbyt mała intensywność odstrzału jest konsekwencją niewykonywania planów przyjętych i zatwierdzonych w RPŁ. Chociaż planowana wysokość pozyskania była ostatnio zwykle prawidłowa, to jednak realizacja tychże w sezonie 2008/09 była niewystarczająca. W skali kraju odstrzelono zaledwie 61% zaplanowanej liczby lisów. Najbliżej realizacji planów znalazły się okręgi: jeleniogórski, leszczyński, bielski, krakowski, krośniński, wrocławski

i przemyski (70-75%), a najdalej (45%) okręgi województwa kujawsko-pomorskiego: toruński, włocławski i bydgoski, oraz sąsiadujący z nimi okręg płocki.

Podsumowując, co prawda zaznaczył się spadek liczebności lisów, jednak był on niewielki i daleki od pożądanego. W przyszłości należałoby zadbać o pełniejszą realizację planów odstrzału, co równocześnie spowodowałoby wzrost intensywności odstrzału i mogłoby doprowadzić do redukcji liczebności tego drapieżnika. *(H. Mąka)*

3.7. INNE DRAPIEŻNIKI

W sezonie 2008/09 pozyskano 3,7 tys. borsuków, 7,4 tys. kun (domowej i leśnej) oraz 2,4 tys. tchórzy. Odstrzał borsuków i kun był o kilka procent wyższy niż rok wcześniej, natomiast pozyskanie tchórza pozostało na tym samym poziomie.

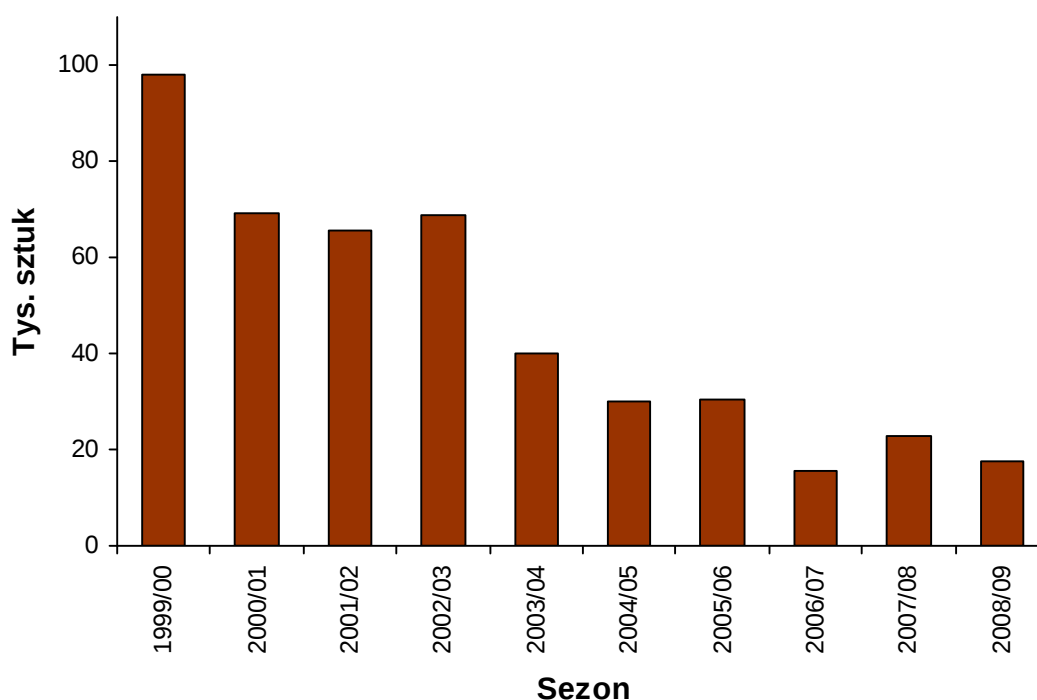
Na szczegółową analizę zasługują gatunki drapieżników obcych, które to w ostatnich latach stały się elementem polskiej fauny. W sezonie 2008/09 pozyskano 11,1 tys. jenotów, 3,5 tys. norek amerykańskich oraz 44 szopy pracze. Odstrzał jenota zmniejszył się nieznacznie w porównaniu do sezonu wcześniejszego (o 10%), a pozyskanie norki amerykańskiej nie uległo wyraźnym zmianom. Liczba strzelonych szopów była nieco wyższa od zanotowanej w sezonach 2004/05-2007/08 (12-39 sztuk).

Informacje o występowaniu jenota oraz norki amerykańskiej odnotowywane były w sprawozdawczości łowieckiej od 2003 roku, kiedy to jenota stwierdzono w 65% obwodów a norkę w 33% obwodów. Pierwsze dane o występowaniu szopa uzyskaliśmy dopiero w 2006 roku. Obserwowano go wówczas w niespełna 4% obwodów. Wiosną 2009 roku jenota zarejestrowano już w 87% obwodów, norkę amerykańską w 51% a szopa pracza w 8% obwodów. W ciągu kilku lat udział obwodów ze stwierdzoną obecnością tych trzech gatunków zwiększył się więc znacząco.

Pożądane jest nasilenie redukcji tych obcych gatunków. Będzie to możliwe zważywszy na fakt, iż od roku 2009 zezwolono na stosowanie pułapek żywołownych do ich odłowu oraz zniesiono okres ochronny. Jak do tej pory pozyskanie drapieżników przez cały rok było możliwe jedynie na terenach obwodów łowieckich, w których występuje głuszec lub cietrzew. (*B. Kolanoś*)

3.8. ZAJĄC

Pozyskanie zajęcy w roku 2008/09 wyniosło 17,7 tys. sztuk czyli o ponad 23% mniej w porównaniu do minionego sezonu (Rys. 21). Spadek pozyskania postępuje od wielu lat z małymi sezonowymi wahaniami. W porównaniu do końca lat 90. XX wieku odnotowuje się blisko 5-krotny spadek pozyskania tego gatunku.

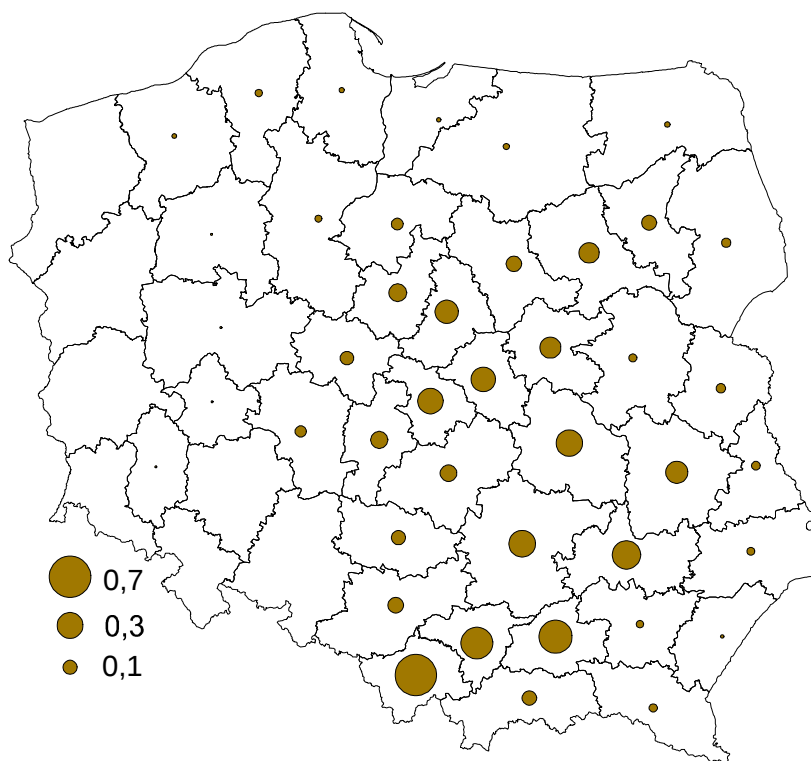

Rys. 21. Pozyskanie zajęcy w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Najwięcej zajęcy na 100 ha powierzchni polnej pozyskano w sezonie 2008/09 w okręgach: bielskim – 0,7, tarnowskim – 0,5, krakowskim – 0,4 i tarnobrzeskim – 0,3 (Rys. 22). Tylko w dwóch z tych okręgów – w bielskim i tarnobrzeskim, porównując do sezonu wcześniejszego nie odnotowano spadku pozyskania. Odstrzał w okręgach zachodnich tj. do linii Gdańsk-Opole, podobnie jak w latach poprzednich był bardzo niski (nie przekroczył 1 tys. osobników). Natomiast na wschodzie kraju miało miejsce istotne zmniejszenie się pozyskania tego gatunku (ponad 20%) w dużej części okręgów. Istotne zwiększenie pozyskania nastąpiło tylko w okręgu olsztyńskim.

Zajęcie pozyskuje się nie tylko metodą odstrzału, ale także poprzez odłowy żywych osobników. Już od kilkunastu lat procent zajęcy odłowionych

w stosunku do całkowitego pozyskania jest jednak znikomy. I tak w sezonie 2008/09 odłowiono tylko 100 zajęcy na terenie obwodów dzierzawionych przez koła łowieckie oraz około 200 w ośrodkach hodowli zwierzyny.

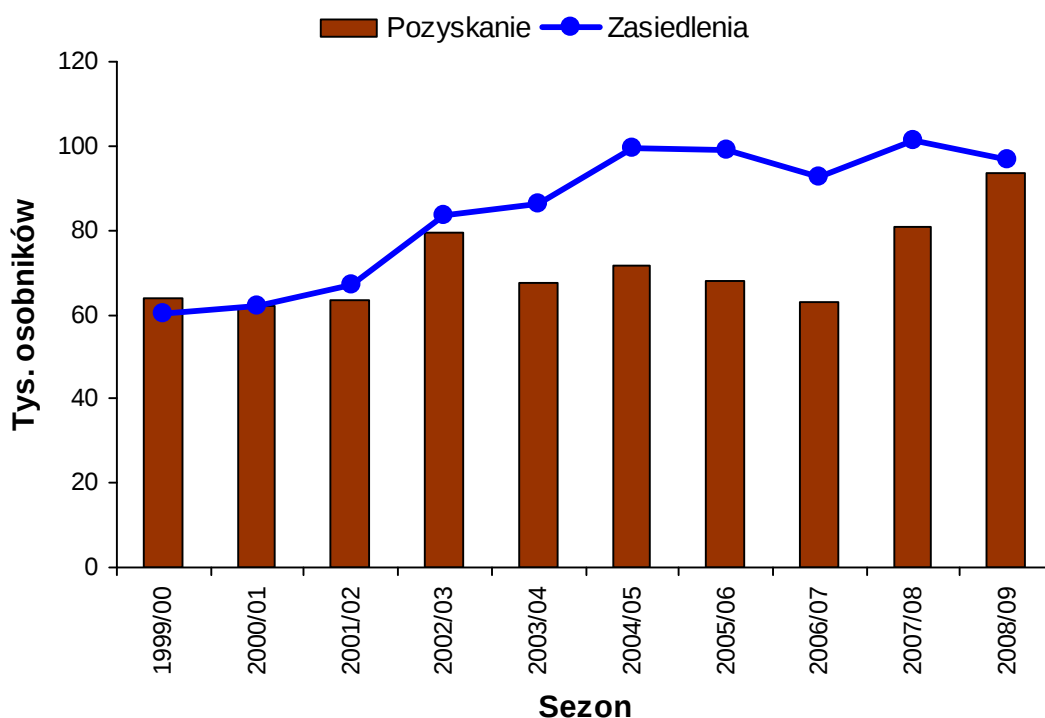
Rys. 22. Pozyskanie zajęcy w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

W związku z niskimi stanami zajęcy w wielu rejonach kraju i chęcią odbudowy lokalnych populacji w sezonie 2008/09 wsiedlono 3,0 tys. zajęcy. W związku z małą ilością osobników odłowionych w naturze, praktycznie całość zasiedlonych osobników pochodziła z hodowli klatkowych lub zagrodowych.

Od lat uważa się, że lis jest tym czynnikiem, który to ma największy wpływ na wielkość stanów zająca i stanowi dla niego największe zagrożenie. Wysokie stany lisów, przy niskich stanach zająca, powodują znaczny wzrost presji tych drapieżników. Należy pamiętać, iż aby pomóc w odbudowie populacji zająca, trzeba nie tylko prowadzić redukcję lisa ale również stworzyć dogodne warunki osłonowe i polepszyć bazę żerową zająca, o czym często zapominamy. (B. Kolanoś)

3.9. BAŻANT

Pozyskanie bażantów w sezonie 2008/09 wynosiło w obwodach kół łowieckich 94 tys. szt., czyli było o 16% wyższe niż rok wcześniej (Rys. 23). Wzrostowi odstrzału towarzyszyło niewielkie ograniczenie zasiedleń – ze 101 do 97 tys. osobników. Stąd większe pozyskanie było najprawdopodobniej przede wszystkim wynikiem dobrego sukcesu lęgowego w populacjach dziko żyjących. Nie bez znaczenia były także bardzo łagodne zimy 2007/08 i 2008/09, dzięki którym mniejsza mogła być śmiertelność bażantów dzikich, a także wśród wsiedlonych. Potwierdzeniem takiej hipotezy jest wyraźny wzrost

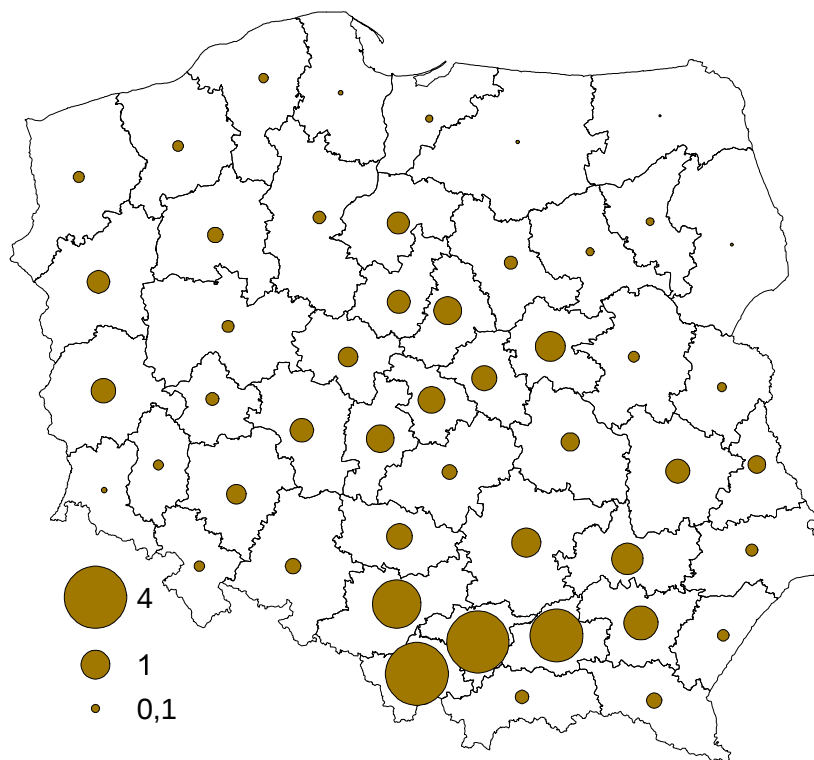

Rys. 23. Pozyskanie i zasiedlenia bażantów w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

pozyskania przede wszystkim w okręgach centralnej i południowej Polski, od lat znanych z dobrych stanów populacji dziko żyjących. Tylko w kilku okręgach centralnej i zachodniej Polski wzrostowi pozyskania, zarejestrowanemu w sezonie 2008/09, towarzyszyła intensyfikacja wsiedleń ptaków z hodowli wolierowych. Generalnie, wzrost natężenia zasiedleń miał miejsce w tych okręgach, w których nie występują dziko żyjące populacje bażantów lub są one bardzo słabe. Stąd możliwości polowań były tam uzależnione przede wszystkim od liczby wsiedlonych ptaków. Bażanty wypuszczano licznie także w ośrodkach

hodowli zwierzyny, w których do łowisk w sezonie 2008/09 trafiło aż 65 tys. ptaków. Intensywny odstrzał w tych terenach – pozyskanie 53 tys. przy stanie wiosną 2008 roku na poziomie poniżej 20 tys. bażantów wskazuje, iż celem zasiedleń było tam przede wszystkim zwiększenie pozyskania.

Najwięcej kogutów w sezonie 2008/09 strzelono tradycyjnie na południu kraju (Rys. 24), w okręgach: bielskim (4,1 sztuk na 100 ha pól), krakowskim (4,0), tarnowskim (3,0) oraz katowickim (2,5). W centrum kraju oraz w regionie południowo-wschodnim, czyli w terenach, które w przeszłości również charakteryzowały się dobrymi stanami bażantów, pozyskanie w omawianym sezonie było niestety niższe i wynosiło około 1 szt./100 ha. Natomiast na zachodzie i północy kraju, gdzie dzikie bażanty występują rzadko i to zwykle w niskich zagęszczeniach, polowano na ten gatunek okazjonalnie. Najniższe pozyskanie – poniżej 0,1 koguta/100 ha miało miejsce w okręgach północno-wschodniej Polski – od gdańskiego po białostocki oraz na południowym-zachodzie – w okręgu jeleniogórskim.

Rys. 24. Pozyskanie bażantów w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

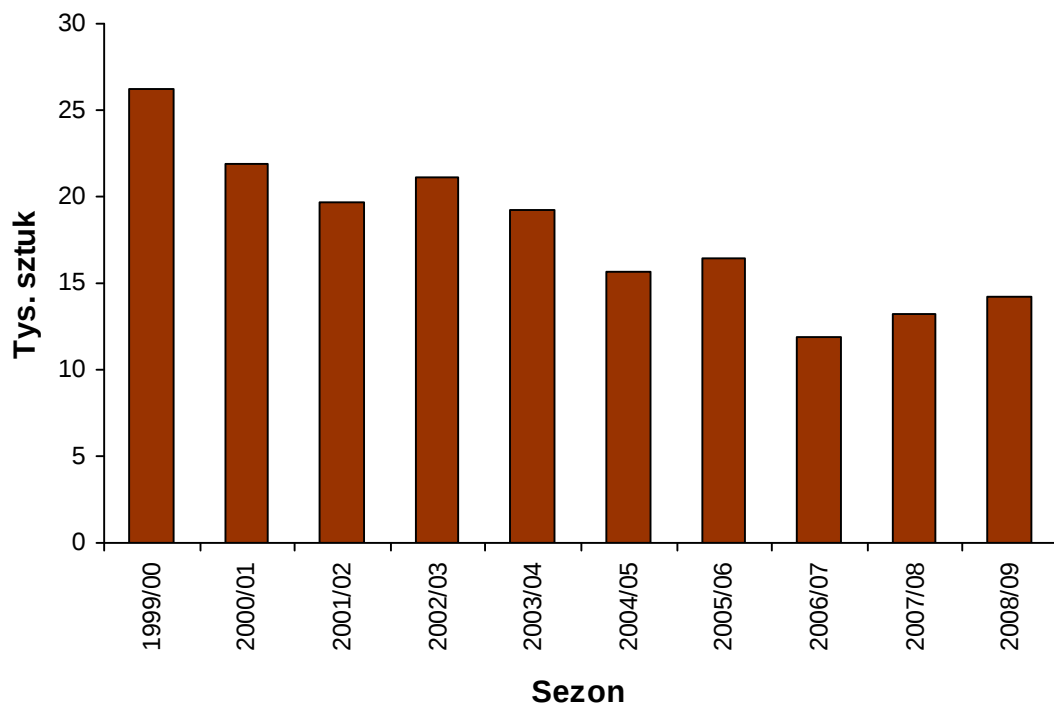
Dodatni bilans w gospodarowaniu omawianym gatunkiem, czyli przewagę pozyskania nad zasiedleniami, osiągnięto w tych okręgach, w których występują mocne populacje dziko żyjące a jednocześnie wyhamowano wsiedlenia ptaków z wolier. Tym sposobem w krakowskim na jednego

wypuszczonego bażanta przypadało pięć strzelonych kogutów, a bielskim i tarnowskim od trzech do czterech. Sytuacja w tych okręgach pokazuje, że gospodarowanie tym gatunkiem w Polsce niekoniecznie musi polegać na permanentnym wsiedlaniu ptaków z hodowli wolierowej.

W terenach, w których występują dziko żyjące populacje bażanta warto zabiegać o poprawę warunków środowiskowych. Polega ona z jednej strony na redukcji drapieżników, zwłaszcza lisów, których presja na populacje zwierzyny drobnej jest największa. Z drugiej strony bardzo korzystnym jest wydzierżawianie lub wykup gruntów rolnych, nawet tych na słabych glebach – z przeznaczeniem na poletka łowieckie dostarczające tzw. żeru na pniu. Wzbogacają one nie tylko bazę pokarmową, a także zwiększają ilość schronień w okresie jesienno-zimowym, których bażantom brakuje we współczesnym krajobrazie rolniczym. Jest on systematycznie pozbawiany zadrzewień, trzcinowisk i innych elementów z dziką roślinnością, które zapewniają zwierzętom osłony po zbiorach roślin uprawnych. (*R. Kamieniarz*)

3.10. KUROPATWA

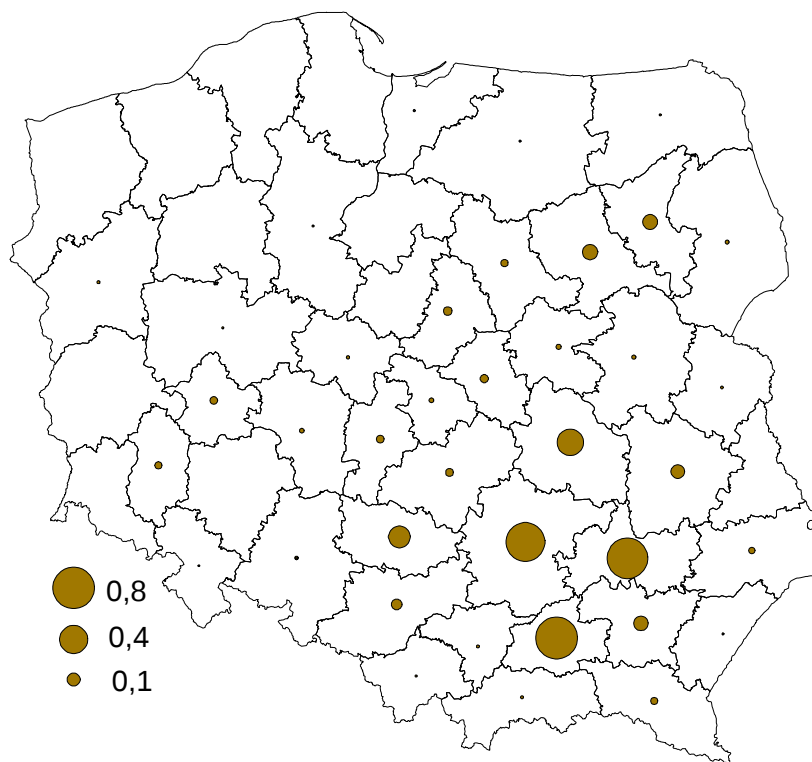
W sezonie 2008/09 pozyskano w kraju 14,2 tys. kuropatw, nieznacznie więcej (o 8%) w porównaniu z sezonem 2007/08, ale wyraźnie więcej (o 20%) niż w sezonie 2006/07, kiedy wysokość odstrzału tego gatunku osiągnęła wartość minimalną dla ostatniego dwudziestolecia (choć nie najmniejszą w historii powojennej). Ten dwuletni wzrost nie musi oznaczać trwałego odwrócenia się spadkowego trendu pozyskania, który postępował w ubiegłych latach, bowiem podobne wahania roczne zdarzały się także uprzednio (Rys. 25).

Rys. 25. Pozyskanie kuropatw w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

W większości okręgów na kuropatwy ostatnio nie polowano bądź też pozyskiwano je sporadycznie, od kilku lub kilkunastu sztuk w sezonie. Stosunkowo wysoki odstrzał utrzymywał się w niewielkim rejonie położonym w południowo-wschodniej części kraju, który zaznaczał się także w sezonie 2008/09, a obejmował okręgi kielecki, tarnobrzeski i tarnowski, z pozyskaniem 0,7-0,8 kuropatw na 100 ha pól. Znaczące pozyskanie tych ptaków miało poza tym miejsce w części okręgów sąsiadujących z wyżej wymienionymi. Wyróżniał się ponadto rejon położony w północno-wschodniej części kraju, składający się z okręgów łomżyńskiego i ostrołęckiego, gdzie odstrzelono około

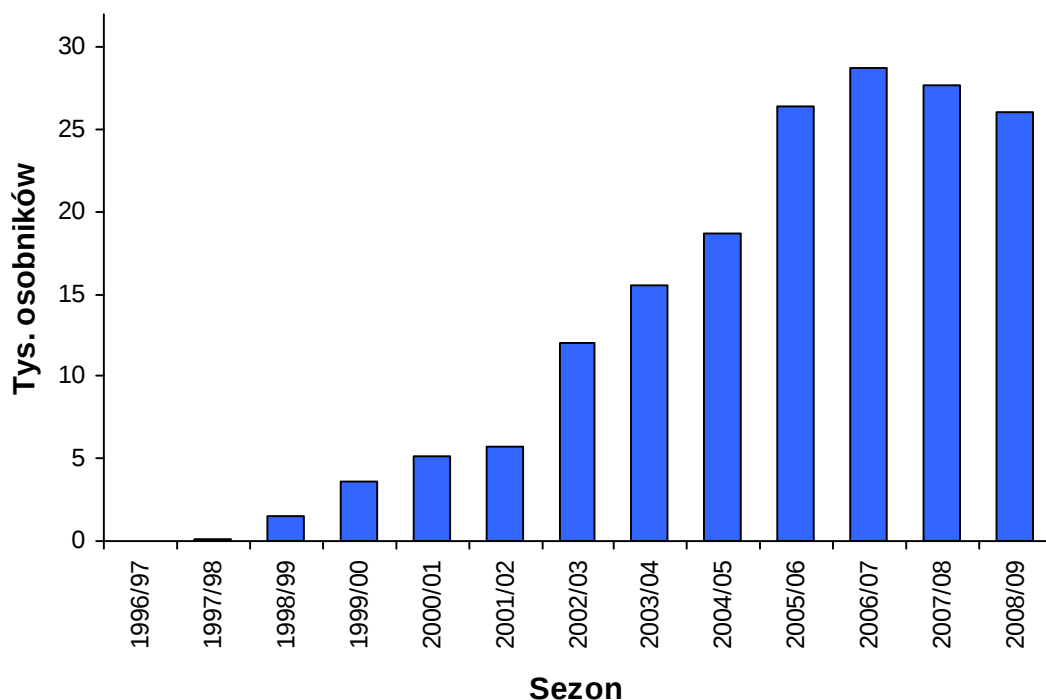
0,1 sztuki na 100 ha (Rys. 26). Dwa wymienione rejony wyższego pozyskania kuropatw różniły się kierunkiem jego zmian pomiędzy sezonami 2007/08 a 2008/09 – w południowo-wschodnim stwierdzono najczęściej brak istotnych zmian lub znaczący wzrost (np. w kieleckim o 36%), natomiast w północno-wschodnim wyraźny spadek (o 24-25%).

Rys. 26. Pozyskanie kuropatw w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

Od końca lat 90. XX wieku zaczęto regularnie stosować zasiedlenia kuropatw, głównie ptaków pochodzących z hodowli wolierowych. Liczba wypuszczanych osobników zwiększała się do około połowy obecnej dekady, a ostatnio ustabilizowała się na poziomie 26-29 tys. sztuk (Rys. 27). W sezonie 2008/09 do 311 obwodów łowieckich, położonych w 42 okręgach, wsiedlono 26,1 tys. tych ptaków. Najintensywniejsze zasiedlenia, biorąc pod uwagę liczbę osobników w przeliczeniu na jednostkę powierzchni polnej łowisk, miały w tym sezonie miejsce w okręgach charakteryzujących się różnymi stanami kuropatw – w leszczyńskim (wypuszczono 0,8 osobników na 100 ha), wałbrzyskim (0,6), warszawskim (0,5) oraz kieleckim, szczecińskim i rzeszowskim (0,4). W 21% obwodów z zasiedleniami kuropatw w sezonie 2008/09, jednocześnie prowadzono pozyskanie tego gatunku. Najwięcej takich obwodów zlokalizowanych było w wymienionych powyżej okręgach południowo-wschodniej Polski, charakteryzujących się ostatnio najwyższym odstrzałem

kuropatw, oraz w niektórych okręgach sąsiednich. W obwodach z zasiedleniami zrealizowano 33% krajowego pozyskania tych ptaków. Materiały sprawozdawczości łowieckiej nie dostarczają wprawdzie informacji na temat pochodzenia strzelonych kuropatw, lecz można przypuszczać, że pewna część łącznego pozyskania obejmuje wypuszczone ptaki hodowlane.

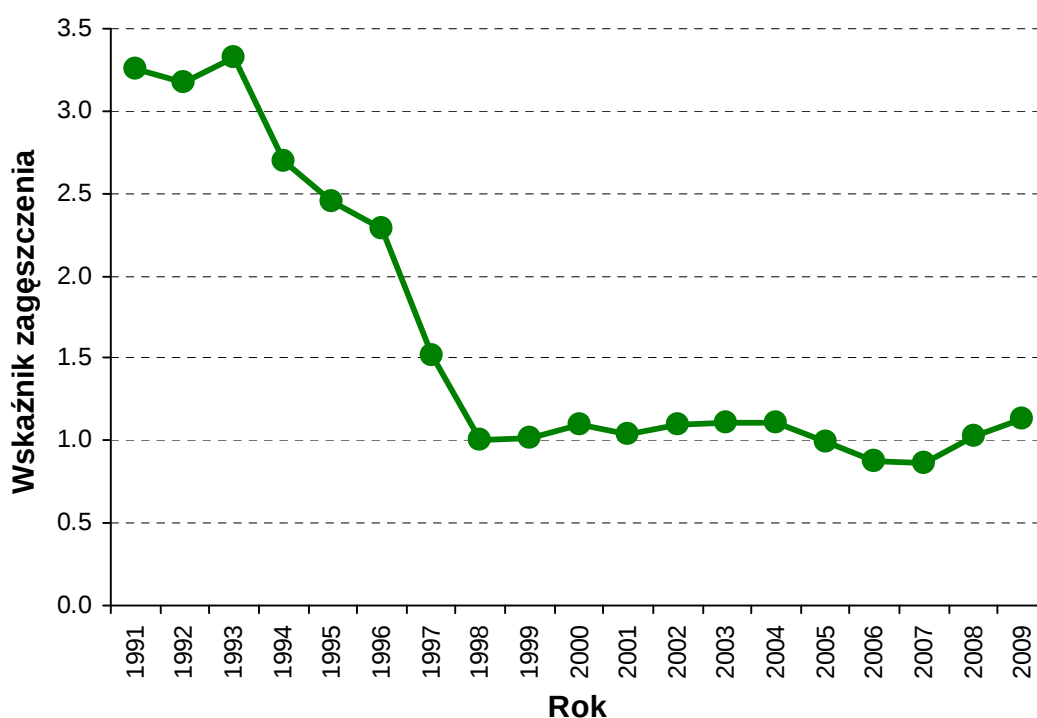

Rys. 27. Zasiedlenia kuropatw w Polsce w sezonach 1996/97 - 2008/09.

Szczegółowe informacje na temat sytuacji kuropatw pochodzą z sieci terenów monitoringu, położonych w różnych rejonach kraju, gdzie gromadzone są materiały pozwalające ocenić wiosenne zagęszczenie i efekty rozrodu tych ptaków. W 2009 roku wiosenne liczenia kuropatw przeprowadzono w 21 terenach a zagęszczenie tych ptaków wynosiło od 0,5 do 13 par na 100 ha. Średnie zagęszczenie w skali kraju zwiększyło się nieznacznie, tj. o 10%, w porównaniu z poprzednią wiosną. Była to kontynuacja wzrostu obserwowanego już w 2008 roku, który następował po okresowym obniżeniu się stanów w latach 2006 i 2007. Stąd, pomimo dwuletnich tendencji wzrostowych (razem o 32%), średnie krajowe zagęszczenie kuropatw w 2009 roku nie odbiegało zasadniczo od stwierdzanego w latach poprzednich. Było jednak najwyższe wśród odnotowanych w ostatnim dziesięcioleciu (Rys. 28).

Efekty rozrodu kuropatw w 2009 roku zaliczają się do przeciętnych – na jednego osobnika dorosłego przypadało po lęgach 2,3 młodych. Udział par, które wychowały potomstwo, był wprawdzie stosunkowo wysoki (47%),

co wskazywało na dosyć niskie straty w okresie gniazdowania. Jednak średnia liczba młodych w stadkach rodzinnych okazała niewielka, bowiem wynosiła 6,8. Była to najniższa wartość stwierdzona w ostatnim dziesięcioleciu. Wielkość stadek rodzinnych kuropatw zależy od przeżywalności piskląt w pierwszych tygodniach życia, na którą wpływają między innymi warunki pogodowe w okresie ich występowania (głównie druga połowa czerwca i pierwsza połowa lipca). Warunki te w 2009 roku były niestety niekorzystne. W konsekwencji, w końcu lata tamtego roku stadka rodzinne kuropatw w Polsce spotykane były stosunkowo często, ale składały się zwykle z niewielkiej liczby ptaków.

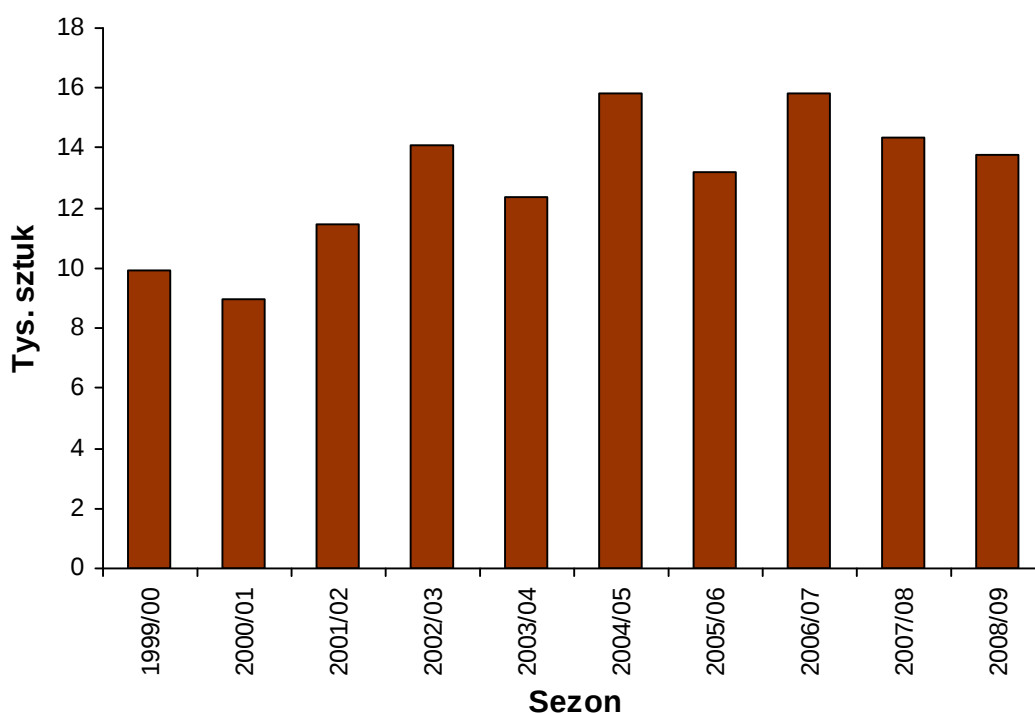
Rys. 28. Zmiany średniego wiosennego zagęszczenia kuropatw w Polsce w latach 1991-2009 na podstawie danych z terenów monitoringu (pokazany jest wskaźnik zagęszczenia – dla 1998 roku przyjęto 1,0)

Niezbyt korzystne wyniki rozrodu kuropatw w 2009 roku oznaczały, iż nie należało spodziewać się wyraźnego wzrostu ich liczebności jesiennej w stosunku do roku poprzedniego. Jednak najważniejszym zjawiskiem kształującym stany tych ptaków w kolejnym sezonie będzie niewątpliwie ostra zima 2009/10. Straty zimowe kuropatw będą w tym roku niewątpliwie podwyższone, co spowoduje kolejny, okresowy spadek ich liczebności.

(M. Panek)

3. 11. DZIKIE GĘSI

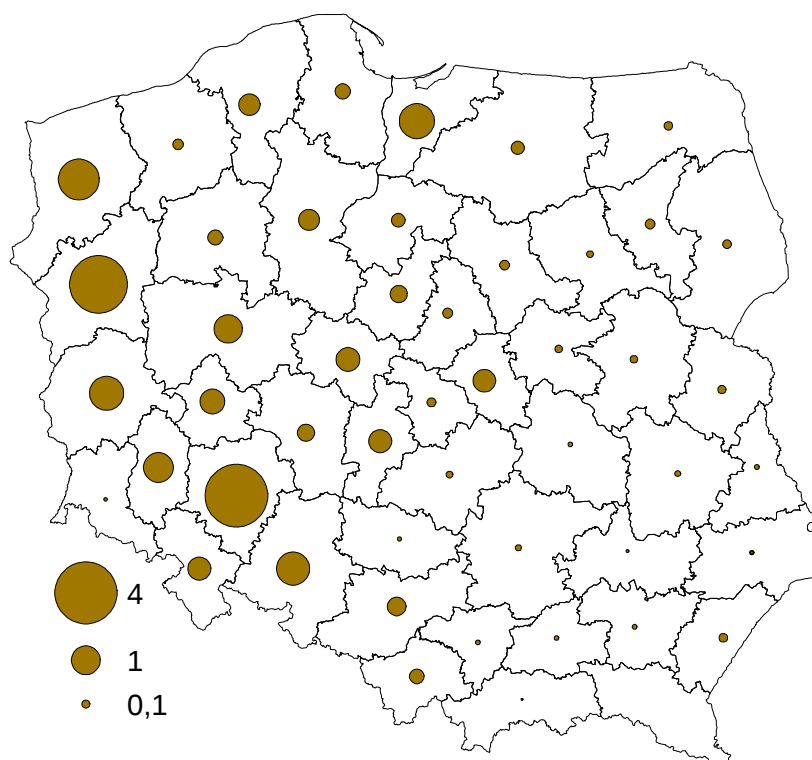
Do około połowy pierwszej dekady XXI wieku krajowe pozyskanie dzikich gęsi wyraźnie się zwiększało, osiągając maksymalną, stwierdzoną dotychczas wysokość – 15,8 tys. sztuk, w sezonach 2004/05 oraz 2006/07. Podczas dwóch kolejnych miał miejsce nieznaczny spadek (łącznie o 13%) – do 13,8 tys. w sezonie 2008/09 (Rys. 29).

Rys. 29. Pozyskanie dzikich gęsi w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

W omawianym sezonie odstrzał gęsi odnotowano prawie we wszystkich okręgach, poza krośnieńskim. Jednak we wschodniej Polsce pozyskanie było z reguły niewielkie, często zaledwie kilka lub kilkanaście sztuk w okręgu, a intensywniejsze polowania miały tradycyjnie miejsce w zachodniej części kraju. Stąd wysokość pozyskania na jednostkę ogólnej powierzchni łowisk wykazywała wyraźne zróżnicowanie przestrzenne (Rys. 30). Podobnie jak w latach poprzednich, w sezonie 2008/09 dominował pod tym względem okręg wrocławski (4,1 sztuk na 1000 ha). Utrzymał się on na pierwszym miejscu pomimo spadku pozyskania w porównaniu z sezonem poprzednim (o 24%). Wśród okręgów z wyższym odstrzałem gęsi, wyraźne zmniejszenie się jego wysokości (o ponad 20%) nastąpiło także w sąsiednim opolskim oraz w

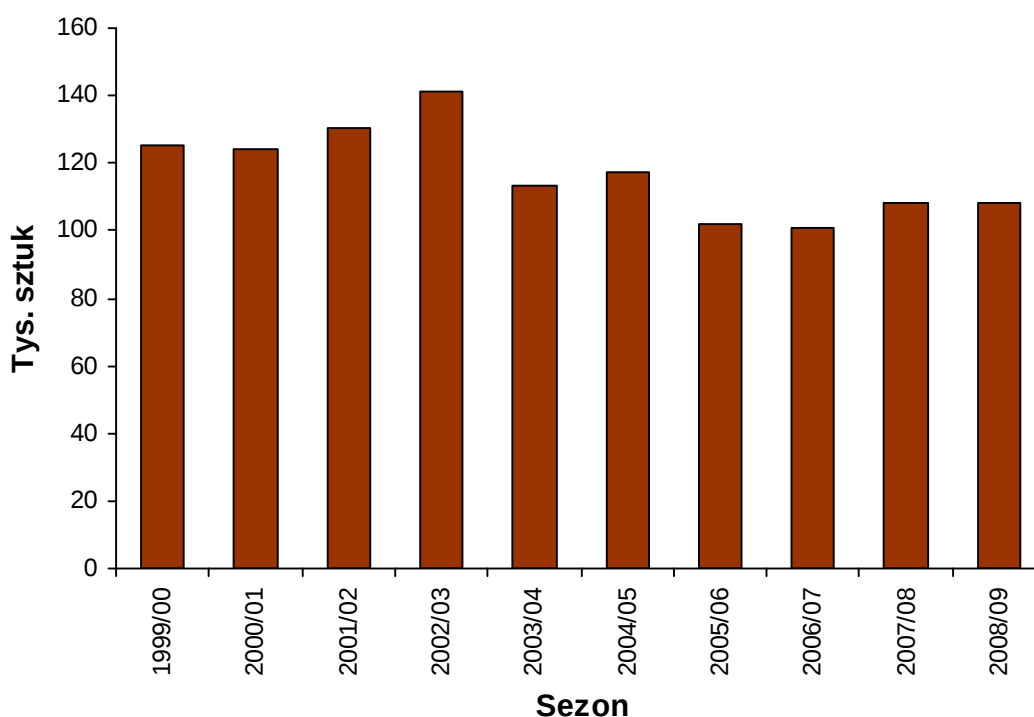
kaliskim. Rejonem ze stosunkowo wysokim pozyskaniem dzikich gęsi w sezonie 2008/09 była jak zwykle także północno-zachodnia część kraju, to jest okręgi gorzowski i szczeciński, plasujące się na drugim i trzecim miejscu pod względem pozyskania tych ptaków na jednostkę powierzchni (kolejno 3,5 i 1,9 sztuk na 1000 ha). Nie odnotowano tam znaczących zmian w porównaniu z sezonem poprzednim. Wyraźny wzrost pozyskania (ponad 20%) wystąpił natomiast w kilku okręgach z regularniejszymi polowaniami na gęsi, tj. w elbląskim, gdańskim, pilskim, toruńskim i zielonogórskim. (M. Panek)

Rys. 30. Pozyskanie dzikich gęsi w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

3. 12. DZIKIE KACZKI

W sezonie 2008/09 odstrzelono w kraju 108 tys. dzikich kaczek. Wysokość pozyskania praktycznie nie zmieniła się w stosunku do sezonu poprzedniego. Była jednak wyraźnie mniejsza (o 24%) od wartości maksymalnej w minionym dziesięcioleciu, odnotowanej w sezonie 2002/03 (Rys. 31).

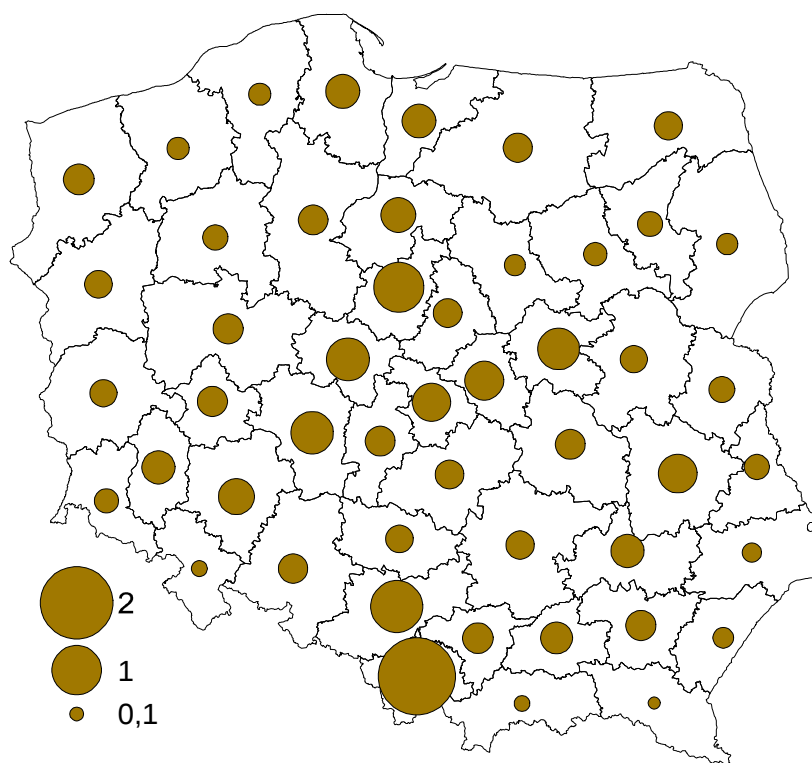

Rys. 31. Pozyskanie dzikich kaczek w Polsce w sezonach 1999/00 - 2008/09.

Przestrzenne zróżnicowanie pozyskania kaczek na terenie kraju nie zmieniało się zasadniczo od szeregu lat. W sezonie 2008/09 po raz kolejny najwyższy odstrzał na jednostkę ogólnej powierzchni łowisk miał miejsce w okręgu bielskim (2,2 sztuki na 100 ha), na drugim miejscu znalazł się sąsiedni okręg katowicki (1,1), a następnym w kolejności był okręg wrocławski (1,0). W pozostałych okręgach, pozyskanie na jednostkę powierzchni wahało się w stosunkowo wąskim przedziale, od 0,1 do 0,8 sztuk na 100 ha. Najniższe wartości z tego przedziału wystąpiły w południowych, górzystych okręgach – krośnieńskim, nowosądeckim i wałbrzyskim (Rys. 32).

Stabilną wysokość pozyskania kaczek notowano ostatnio nie tylko w skali całej Polski, ale także w większości rejonów kraju. W poszczególnych okręgach,

pozyskanie w sezonie 2008/09 różniło się bowiem w porównaniu z sezonem poprzednim zwykle co najwyżej o kilka lub kilkanaście procent. Większe zmiany były sporadyczne – spadek nastąpił w trzech okręgach południowych, tj. krakowskim, nowosądeckim i przemyskim (o 22-25%) natomiast wzrost w łomżyńskim (o 37%). (M. Panek)

Rys. 32. Pozyskanie dzikich kaczek w okręgach łowieckich w sezonie 2008/09 (sztuki na 100 ha powierzchni ogólnej).

4. TABELARYCZNE ZESTAWIENIA DANYCH O ZWIERZYNIE Z ROCZNYCH PLANÓW ŁOWIECKICH

Tab. 1. Liczebność i pozyskanie zwierząt łownych w Polsce, w obwodach kół łowieckich (93% wszystkich obwodów), w sezonach 1999/00-2009/10 na podstawie danych z rocznych planów łowieckich. Liczebność (licz.) podawana jest dla początku danego sezonu łowieckiego, według ocen szacunkowych dokonywanych w marcu, natomiast pozyskanie (poz.) dotyczy całego sezonu (dla ostatniego znana była tylko liczebność).

Sezon	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.
	tys. osob.		osobniki		tys. osob.			
1999/00	1,5	0,2	84	32,6	180	60	5,3	1,6
2000/01	1,8	0,2	90	32,3	200	64	5,8	1,8
2001/02	1,9	0	92	31,1	240	80	5,9	1,7
2002/03	2,0	0	94	30,9	300	131	6,4	1,9
2003/04	2,5	0	101	30,3	340	100	7,3	2,0
2004/05	3,0	0	103	31,5	350	95	7,7	2,0
2005/06	3,3	0	110	32,4	440	98	8,5	2,1
2006/07	4,0	0	116	31,6	370	56	9,7	2,3
2007/08	4,7	0	122	32,7	340	43	10,5	2,4
2008/09	5,7	0	130	37,0	340	33	12,0	3,0
2009/10	6,6	-	141	-	310	-	14,3	-

Sezon	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.
	tys. osob.		osobniki		tys. osob.			
1999/00	508	138,7	370	63	87	78,7	121	86,8
2000/01	531	141,7	570	139	100	80,2	133	95,5
2001/02	545	133,2	590	114	107	90,5	148	101,8
2002/03	555	131,5	640	115	120	113,1	152	126,6
2003/04	583	134,0	780	110	143	106,8	172	120,9
2004/05	597	137,2	750	133	141	119,2	174	136,4
2005/06	621	132,9	860	82	152	121,0	187	154,1
2006/07	635	121,6	960	58	156	103,4	204	134,5
2007/08	637	127,4	920	80	158	131,5	201	139,9
2008/09	687	143,1	1260	116	187	201,4	196	138,7
2009/10	752	-	1520	-	225	-	191	-

cd. Tab. 1.

Sezon	Jenot	Borsuk	Kuny *	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
	tys. sztuk					sztuki	tys. szt.
1999/00	0	1,2	3,7	0,8	0	0	13,4
2000/01	0	1,3	3,8	0,8	0	0	11,8
2001/02	0	1,5	4,5	1,0	0	0	10,1
2002/03	6,2	2,1	5,9	1,5	2,1	0	9,4
2003/04	8,7	2,7	6,4	1,8	3,0	0	7,9
2004/05	9,7	2,9	6,5	1,9	3,2	22	5,9
2005/06	11,4	3,2	7,2	2,1	3,2	12	5,4
2006/07	10,9	3,2	6,2	2,1	3,2	29	5,0
2007/08	12,3	3,5	6,9	2,4	3,6	39	4,6
2008/09	11,1	3,7	7,4	2,4	3,5	44	4,2

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

Sezon	Zając	Królik	Bażant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
	tys. sztuk					sztuki
1999/00	97,8	0,1	64,1	60,4	26,2	131
2000/01	69,1	0,2	62,0	62,0	21,9	89
2001/02	65,6	0,1	63,3	67,0	19,6	104
2002/03	68,8	0,2	79,3	83,4	21,1	153
2003/04	40,1	0,1	67,6	86,4	19,3	122
2004/05	29,8	0,2	71,7	99,4	15,6	127
2005/06	30,4	0,2	67,9	98,8	16,4	106
2006/07	15,7	0,1	63,0	92,4	11,8	132
2007/08	23,0	0,1	80,7	101,1	13,2	117
2008/09	17,7	0,3	93,6	96,5	14,2	124

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w danym sezonie (zas.).

cd. Tab. 1.

Sezon	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
	tys. sztuk				
1999/00	10,0	125,4	6,9	4,0	10,1
2000/01	9,0	124,3	6,5	4,3	11,0
2001/02	11,5	130,6	7,8	4,3	11,6
2002/03	14,1	141,1	9,0	4,9	14,0
2003/04	12,4	113,5	7,4	4,0	13,5
2004/05	15,8	117,5	6,8	3,2	14,2
2005/06	13,2	101,9	6,4	1,2	12,7
2006/07	15,8	100,8	6,6	0,9	12,5
2007/08	14,3	108,3	7,2	0,8	12,6
2008/09	13,8	107,9	6,5	0,8	13,0

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.

Tab. 2. Pozyskanie zwierząt łownych w sezonie 2008/09 (poz.) oraz liczebność wiosną 2009 roku (licz.) w poszczególnych okręgach PZŁ na podstawie danych z rocznych planów łowieckich dla obwodów dzierżawionych przez koła łowieckie (liczby osobników, prezentowane bez zaokrągleń).

Okręg	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Białkopodlaski	0	349	204	1209	0	0	0	0
Białostocki	0	1184	672	3768	0	0	0	0
Bielski	0	0	596	2634	0	0	14	70
Bydgoski	0	13	1594	5141	0	0	319	1021
Chełmski	0	444	243	1033	0	0	0	0
Ciechanowski	0	198	261	1259	0	0	0	3
Częstochowski	0	18	1126	3817	0	0	8	80
Elbląski	0	79	273	1425	33	312	72	316
Gdański	0	5	976	4284	0	0	36	387
Gorzowski	0	0	2127	7900	0	0	1	331
Jeleniogórski	0	0	1233	4563	0	0	11	143
Kaliski	0	0	387	1939	0	0	34	559
Katowicki	0	51	1014	3615	0	0	395	918
Kielecki	0	88	273	1775	0	0	2	55
Koniński	0	32	127	713	0	0	26	166
Koszaliński	0	0	3065	9251	0	0	168	910
Krakowski	0	1	58	431	0	0	4	48
Krośnieński	0	3	841	2729	0	0	0	0
Legnicki	0	0	289	1294	0	0	22	147
Leszczyński	0	0	329	1317	0	0	169	825
Lubelski	0	239	131	628	0	0	0	3
Łomżyński	0	412	124	907	0	0	0	0
Łódzki	0	32	27	218	0	0	5	99
Nowosądecki	0	0	668	2582	0	0	0	3

cd. Tab. 2.

Okręg	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Olsztyński	0	456	2255	10007	0	0	236	1121
Opolski	0	0	2303	6758	0	0	284	1065
Ostrołęcki	0	200	407	1832	0	0	0	21
Pilski	0	39	1777	6196	0	0	191	1011
Piotrkowski	0	45	280	1983	0	0	23	133
Płocki	0	143	86	390	0	0	4	31
Poznański	0	2	1601	5570	0	0	446	1944
Przemyski	0	97	570	2073	0	0	0	0
Radomski	0	158	119	735	0	0	3	41
Rzeszowski	0	20	384	1654	0	0	5	174
Siedlecki	0	358	82	610	0	0	0	4
Sieradzki	0	3	193	1047	0	0	0	47
Skierniewicki	0	69	21	118	0	0	54	187
Słupski	0	0	2800	9290	0	0	40	258
Suwalski	0	1219	708	3970	0	0	0	17
Szczeciński	0	11	2392	8243	0	0	45	440
Tarnobrzeski	0	115	367	1854	0	0	2	79
Tarnowski	0	11	129	529	0	0	0	12
Toruński	0	94	573	1712	0	0	258	693
Wałbrzyski	0	0	1036	3777	0	0	0	27
Warszawski	0	164	2	38	0	0	6	74
Włocławski	0	103	196	735	0	0	0	17
Wrocławski	0	0	484	2426	0	0	42	509
Zamojski	0	195	248	1251	0	0	9	66
Zielonogórski	0	0	1353	4037	0	0	33	259

cd. Tab. 2.

Okręg	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Białskopodlaski	1899	10739	0	0	3297	3822	1741	3403
Białostocki	1944	12162	0	0	3456	6259	2748	5864
Bielski	2086	12831	0	2	1033	1626	2387	2495
Bydgoski	4720	26435	1	42	7546	7378	4482	6525
Chełmski	1647	9301	0	0	2638	3079	1726	3160
Ciechanowski	1386	8821	0	0	1962	3021	2615	4776
Częstochowski	2442	14329	0	0	3649	3586	2005	3076
Elbląski	3483	17146	0	15	5284	5028	1849	2809
Gdański	3054	17846	0	0	4578	5814	3130	5410
Gorzowski	6209	34791	0	0	9777	9530	1868	4462
Jeleniogórski	2850	15009	1	56	3863	4859	1749	2468
Kaliski	2960	14560	0	1	2586	2900	4251	3677
Katowicki	3304	16438	0	0	4804	5778	3050	4285
Kielecki	1624	13321	0	0	1373	2984	4102	6158
Koniński	1230	6450	1	10	1278	1741	2738	2889
Koszaliński	7097	27918	0	0	11069	11952	2943	4670
Krakowski	1282	7526	0	0	787	1104	2689	2613
Krośnieński	1849	8756	0	0	540	1075	1675	2536
Legnicki	3758	18603	10	102	3980	4066	1788	2114
Leszczyński	2760	12682	0	22	2287	2317	3147	1789
Lubelski	1577	10983	0	0	1781	2746	2645	4606
Łomżyński	859	6534	0	0	1085	1846	1462	2726
Łódzki	787	5992	0	0	964	1164	1613	2030
Nowosądecki	1570	8198	0	0	472	1170	2439	3619

cd. Tab. 2.

Okręg	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Olsztyński	7021	33345	0	27	14151	14846	6811	10337
Opolski	6157	29047	3	37	10170	8969	3918	5169
Ostrołęcki	1030	7541	0	0	1449	2682	2038	4110
Pilski	6536	28116	0	147	7888	9365	3777	5231
Piotrkowski	1428	15698	0	0	2115	3005	3701	3651
Płocki	1014	6137	0	0	1162	1351	2137	2480
Poznański	6159	28767	4	20	9718	9424	7748	6586
Przemyski	2551	11485	0	0	2703	3343	2277	3098
Radomski	1001	9157	0	0	1344	2455	2595	3963
Rzeszowski	2695	13815	0	34	1660	1965	3772	4463
Siedlecki	1698	13176	0	0	2517	3113	2845	3182
Sieradzki	1878	12868	0	0	1586	1826	3081	2032
Skierniewicki	812	4808	0	0	928	1124	1434	1897
Słupski	5697	26341	6	102	9170	9635	2714	5483
Suwalski	2087	13817	0	0	5074	4956	2743	6056
Szczeciński	8399	36790	0	0	18027	17663	3501	4957
Tarnobrzeski	1202	7196	0	0	1402	2159	1944	2866
Tarnowski	1894	8105	0	0	836	1101	3175	3075
Toruński	2657	10821	0	0	2979	2974	2847	3322
Wałbrzyski	2988	18262	90	902	4547	4619	1811	2272
Warszawski	473	4626	0	0	1084	1414	1593	2062
Włocławski	989	6815	0	0	1055	1431	2259	2437
Wrocławski	5873	29933	0	0	8302	8736	3234	4311
Zamojski	2192	13293	0	0	1654	2757	2999	5386
Zielonogórski	6325	24766	0	0	9760	9304	2941	4613

cd. Tab. 2.

Okręg	Jenot	Borsuk	Kuny*	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
Białkopodlaski	11	20	75	11	4	0	18
Białostocki	175	75	222	49	194	0	32
Bielski	60	97	755	108	9	1	1442
Bydgoski	499	127	87	73	46	3	17
Chełmski	37	42	77	22	0	0	61
Ciechanowski	84	46	114	36	65	0	27
Częstochowski	230	37	95	63	4	0	14
Elbląski	341	172	167	130	390	0	11
Gdański	540	125	188	109	85	0	10
Gorzowski	426	113	113	18	222	26	37
Jeleniogórski	201	65	98	27	7	0	55
Kaliski	185	48	142	40	26	0	54
Katowicki	286	52	210	75	6	0	386
Kielecki	138	52	250	115	2	0	54
Koniński	81	26	72	25	6	1	139
Koszaliński	572	90	129	62	14	0	11
Krakowski	65	24	222	28	0	0	70
Krośnieński	5	46	83	51	0	0	14
Legnicki	245	122	126	48	46	0	38
Leszczyński	218	65	76	19	31	0	0
Lubelski	37	47	94	34	89	0	375
Łomżyński	57	42	142	49	85	0	29
Łódzki	62	20	52	26	1	0	170
Nowosądecki	0	46	296	23	0	0	4

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

cd. Tab. 2.

Okręg	Jenot	Borsuk	Kuny*	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
Olsztyński	861	284	361	203	532	0	0
Opolski	498	117	294	58	80	0	48
Ostrołęcki	64	54	145	48	89	0	17
Pilski	522	46	79	44	78	0	17
Piotrkowski	171	75	162	43	0	0	4
Płocki	40	15	33	5	10	0	8
Poznański	478	161	140	29	31	0	77
Przemyski	60	68	48	5	0	0	22
Radomski	36	30	107	32	49	0	142
Rzeszowski	129	70	191	93	0	0	7
Siedlecki	45	43	218	92	87	0	134
Sieradzki	135	21	82	34	3	1	29
Skierniewicki	14	14	15	18	11	0	80
Słupski	558	76	149	37	137	0	25
Suwalski	335	87	166	69	371	1	0
Szczeciński	827	143	189	61	100	5	265
Tarnobrzeski	121	55	101	27	0	0	68
Tarnowski	51	34	226	24	0	0	9
Toruński	206	106	85	65	124	0	49
Wałbrzyski	79	59	62	12	0	0	28
Warszawski	35	14	43	10	59	0	28
Włocławski	116	58	130	95	35	0	37
Wrocławski	543	176	153	30	199	0	20
Zamojski	27	74	30	3	4	0	17
Zielonogórski	572	234	281	36	177	6	15

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

cd. Tab. 2.

Okręg	Zając	Królik	Bazant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
Białkopodlaski	171	0	432	1525	22	0
Białostocki	262	0	89	595	73	21
Bielski	1270	0	7464	1917	6	17
Bydgoski	165	2	1323	3656	2	0
Chełmski	121	0	1168	1460	0	0
Ciechanowski	562	51	1097	1975	154	0
Częstochowski	279	33	2212	1295	707	0
Elbląski	49	0	309	514	5	1
Gdański	68	6	141	55	0	0
Gorzowski	0	0	2086	2603	21	0
Jeleniogórski	0	0	90	435	0	0
Kaliski	251	0	2665	3469	61	0
Katowicki	367	10	7671	3810	205	0
Kielecki	1824	0	5806	2492	4099	17
Koniński	297	2	1592	2906	28	0
Koszaliński	47	0	557	1015	0	0
Krakowski	873	3	7981	1499	13	3
Krośnieński	60	0	529	50	55	15
Legnicki	6	5	347	830	82	0
Leszczyński	1	0	477	1898	77	0
Lubelski	1129	0	3565	3489	549	0
Łomżyński	399	0	327	780	449	0
Łódzki	557	2	1650	1214	31	0
Nowosądecki	228	0	549	764	14	25

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w sezonie (zas.).

cd. Tab. 2.

Okręg	Zając	Królik	Bazant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
Olsztyński	185	1	168	564	16	0
Opolski	0	0	1648	3305	16	0
Ostrołęcki	793	0	398	1364	565	0
Pilski	3	0	1158	1747	0	0
Piotrkowski	528	3	1197	1242	146	1
Płocki	746	121	2822	2206	136	0
Poznański	10	5	1166	4366	21	0
Przemyski	16	0	411	1149	1	0
Radomski	1429	0	2037	1695	1627	1
Rzeszowski	76	0	3242	2140	297	0
Siedlecki	200	2	930	1374	71	0
Sieradzki	448	0	2873	1115	117	0
Skierniewicki	648	0	1881	1083	104	0
Słupski	109	0	448	690	0	0
Suwalski	99	0	36	853	18	23
Szczeciński	0	0	1031	4270	0	0
Tarnobrzeski	1129	0	3706	2179	2454	0
Tarnowski	1060	0	6804	2065	1849	0
Toruński	238	4	2000	4795	0	0
Wałbrzyski	0	0	365	1268	7	0
Warszawski	388	0	2016	4067	36	0
Włocławski	479	5	2082	4429	0	0
Wrocławski	0	0	1988	2663	0	0
Zamojski	130	0	804	1707	102	0
Zielonogórski	0	0	2312	3936	0	0

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w sezonie (zas.).

cd. Tab. 2.

Okręg	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
Białkopodlaski	47	1510	54	5	99
Białostocki	98	1884	101	21	183
Bielski	97	7310	1531	17	461
Bydgoski	472	3395	214	11	87
Chełmski	14	1103	73	0	91
Ciechanowski	79	1211	47	16	254
Częstochowski	12	1478	72	11	176
Elbląski	680	2406	214	25	236
Gdański	200	3192	132	37	549
Gorzowski	2166	2172	174	34	282
Jeleniogórski	8	959	33	6	112
Kaliski	201	3892	237	4	156
Katowicki	215	5238	316	39	810
Kielecki	48	3082	111	22	559
Koniński	279	3046	306	11	162
Koszaliński	97	1400	53	36	380
Krakowski	10	1073	24	1	357
Krośnieński	0	241	2	10	57
Legnicki	333	1509	184	10	226
Leszczyński	192	1019	34	7	55
Lubelski	34	3903	167	7	331
Łomżyński	64	1333	22	17	305
Łódzki	27	1453	75	3	240
Nowosądecki	1	476	2	9	33

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.

cd. Tab. 2.

Okręg	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
Olsztyński	292	4557	121	45	258
Opolski	864	2619	88	28	310
Ostrołęcki	41	1552	32	26	310
Piński	198	1889	192	10	116
Piotrkowski	41	2130	111	8	422
Płocki	53	1346	21	1	78
Poznański	790	3296	106	17	85
Przemyski	37	718	5	1	58
Radomski	22	2450	153	1	336
Rzeszowski	14	1480	40	5	412
Siedlecki	60	2453	140	6	346
Sieradzki	257	1543	37	0	273
Skierniewicki	191	1916	128	5	149
Słupski	371	1461	81	55	575
Suwalski	81	2679	106	10	211
Szczeciński	1598	3625	308	74	571
Tarnobrzegi	8	2239	43	13	187
Tarnowski	11	1365	15	0	392
Toruński	111	2279	64	21	160
Wałbrzyski	219	430	5	0	122
Warszawski	22	1839	56	0	435
Włocławski	142	3772	163	3	191
Wrocławski	2139	2954	91	26	382
Zamojski	8	913	36	0	49
Zielonogórski	853	2149	179	70	360

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.